

Ana Kontor • Karl Karlep

Eesti keele tööraamat

5. klassile
1. osa

2022

Ana Kontor, Karl Karlep
Eesti keele tööraamat 5. klassile 1. osa (ajakohastatud kordustrükk)

Õppematerjali „Eesti keele lugemik-tööraamat 5. klassile“ koostamisel on arvestatud põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lihtsustatud õppe 5. klassi eesti keele ainekavas esitatud nõudeid. Õppematerjal sobib kasutamiseks ka põhikooli riikliku õppekava järgi õppijate õppe diferentseerimisel, individuaalse õppekava (IÕK) alusel õppijate ning muukeelsete õpilaste õpetamisel.

Retsenseerinud Maris Juhkam ja Kaja Plado
Toimetanud Tiina Helekivi
Illustratsioonid Ülle Meister, Vilve Aavik-Vadi
Tehniliselt toimetanud Andero Kurm
Kujundanud ja küljendanud Eve Kurm
Fotod: Pixabay, Wikimedia Commons, erakogud

Autoriõigus: Haridus- ja Teadusministeerium, autorid, 2022

CC-BY-SA 3.0

Levitaja: Haridus- ja Noorteamet

ISBN 978-9985-72-297-8 (1. osa)
ISBN 978-9985-72-298-5 (pdf: 1. osa)
ISBN 978-9985-72-299-2 (2. osa)
ISBN 978-9985-72-300-5 (pdf: 2. osa)
ISBN 978-9985-72-301-2 (3. osa)
ISBN 978-9985-72-302-9 (pdf: 3. osa)
ISBN 978-9985-72-303-6 (4. osa)
ISBN 978-9985-72-304-3 (pdf: 4. osa)

Trükiettevalmistus: OÜ Studium
Riia 15b, Tartu 51010
www.studium.ee

Ajakohastatud kordustrükk: Atlex OÜ
Kivi 23, Tartu 51009
www.atlex.ee

SISUKORD

Metoodilised juhised õpetajale 1. tööraamatu kasutamiseks 4

Häälikud ja tähed 6

- Täishäälikud („punased“ häälikud) 8
- Kaksiktäishäälikud („punaste“ häälikute ühendid) 10
- Suluta kaashäälikud („sinised“ häälikud) 13
- Suluta kaashäälikute ühendid („siniste“ häälikute ühendid) 16
- Sulghäälikud („rohelised“ häälikud) 17
- Häälimine „klaveril“ 19

Veaohtlikud häälikud sõnas 20

Veaohtlike häälikute õigekiri 33

- Veaohtlik koht on täishäälik ja suluta kaashäälik 33
- Veaohtlik koht on täishäälikuühend ja suluta kaashäälik 43
- Veaohtlik koht on täishäälik ja suluta kaashäälikute ühend 46
- Veaohtlik koht on täishäälik ja sulghäälik 55
- Veaohtlik koht on täishäälikuühend ja sulghäälik 71
- Veaohtlik koht on täishäälik ja kaashäälikuühend 76
  - Tabel 4.1 81
  - Tabel 4.2 84
  - Tabel 4.3 88
- *S* kaashäälikuühendis 94
- *H* kaashäälikuühendis 96
  - Tabel 4.4 99
- Kokkuvõte kaashäälikuühendite õigekirjast 101

Kuidas toimid, et õigesti kirjutada? (TM j 6) 104

Sõnade ja lausete kirjutamine tabelite 1–4 abil 113

METOODILISED JUHISED ÕPETAJALE 1. TÖÖRAAMATU KASUTAMISEKS

Lihtsustatud õppe 5. klassi keeleõpetuses jätkub eelmistes klassides õpitud tähekasutusreeglite kasutamise oskuste arendamine õigekirjavilumuste suunas.

Sõltuvalt iga õpilase võimetest ja „sammude“ omandamise tasemest on vajalik sõnade kirjutamisel õpetada lapsi arvestama nii eelnevat ja kaasnevat või siis ainult kaasnevat analüüsi ning järgnevat enesekontrolli. Rõhutama ja lastele teadvustama peab analüüsi ja kirjutatu kontrollimise eesmärke.

Probleeme võivad tekitada õpilastele sõnad, mis on pikemad kui viis häälikut ning ka sõnade häälikkoostise keerukus. Sel juhul on vaja esitatud harjutusmaterjal ja analüüsiprotsess kohandada õpilaste tasemele vastavaks.

Juhime tähelepanu asjaolule, et kui analüüsioskus ei ole omandatud vilumuse tasemel, jätavad paljud õpilased sõnu kirjutades analüüsietapid sooritamata. Põhjuseks võib olla töömälu piiratus, sest neil ei aktiveeru kirjutades üle kahe algoritmi „sammu“. Teiseks võib olla põhjuseks ka asjaolu, et laps ei suuda ise iga „analüüsisammu“ eesmärki seostada õigekirjaga. Ta ei mõista, milleks on tähtede valikuks vaja eelnevalt sõna häälida, häälikurühmi määrata, võrdlevalt häälda-da. Laps täidab kirjutamisalgoritmi järgi kirjutades (vaata lk 104–105 või TM j 6) ainult 5. sammu (Kirjuta sõna!), eelnevad neli jäävad aga teadvustamata ja läbi-mata. Seega on tarvis jälgida, kas kirjutades õpilane suudab analüüsi „samme“ kasutada või mitte. Õpetajal on 5. klassis veel pidevalt vaja õpilastele meelde tuletada „sammude“ järjestust ja nende eesmärke õigesti kirjutamiseks.

Õpetaja üheks ülesandeks keeleõpetuses on laste tehtud vigu koos õpilastega analüüsida, st seostada vead võimalike sooritamata või valesti sooritatud „sam-mudega“, põhjendades lastele vigade tekkimise põhjusi. „Sammude“ teadlikku läbimist on vaja õpilastele meelde tuletada nii enne kui ka pärast kirjutamist (järelkontrolliks).

Abistavateks vahenditeks on tabelid ja skeemid, mis on esitatud lisaks tööraamatule ka „Tarkvara mapis“ (TM). Sobivate abivahendite leidmise orientiirid on harjutuste juures märgitud. Pidevalt on vaja õpilasi harjutada „Tarkvara mappi“ kasutama

ja selles orienteeruma (mida on vaja leida, kust leiab, mitmes juhend või mis leheküljel konkreetne abistav materjal on leitav).

Õpetajatel on vaja tähelepanu suunata ka asjaolule, et suuliselt esitatud sõna(de) (sh etteütlus) ja ärakirja analüüsi „sammud“ on mõneti erinevad. Suuliselt esitatud sõna(de) analüüs toimub suunas häälikutelt tähedele (häältatud sõnalt kirjutatule), ärakirja sooritades toimub see aga vastupidi (kirjutatud sõna tähtedelt häältamisele, häälikutele). (TM j 7)

Mõlemal juhul on vajalik sõnade, sõnaühendite või lausete tähendust analüüsida, et hoiduda mehaanilisest kirjutamisest ja lugemisest.

Töökorraldused tööraamatus, samuti osa lauseid harjutustes on suhteliselt pikad, mis võivad ületada mõne õpilase töömälu mahu. Otstarbekas on lasta lapsel iga sellist lauset pärast lugemist või kuulamist suuliselt korrata, ära jäetud lauseliikmete kohta on õpetajal vaja esitada küsimusi. Juhime tähelepanu, et lausete kordamine võib õpilasel olla mehaaniline, vaja on analüüsida ka nende lausete või korralduste tähendust, mida laps ise õigesti kordas.

Vajalik on ka keeleüksuste tähenduse täiendav seletamine, sest sõnade ja lausete seos teadmistega on lihtsustatud õppes õppivatel lastel eakaaslastega võrreldes ebatäpne või kujutlus koguni puudub.

Õpitegevuse motiveerimiseks on soovitatav anda lastele võimalikult palju positiivseid hinnanguid. Märkuste asemel on vaja suunata lapsi õigekirja omandamiseks vajalikke „samme“ õigesti sooritama. Õigekirja omandamine kujuneb kirjutamise „samm-sammulise“ harjutamise kaudu.

Metoodiliste eesmärkide põhjalikumaks mõistmiseks on soovitatav õpetajal lugeda ka IV klassi eesti keele tööraamatute soovitusi.

Tööraamatus on kasutatud lühendeid, mis vajavad õpilastele tutvustamist:

- TM – „Tarkvara mapp“
- j – juhend
- lk – lehekülg

Edu õpilaste õigekirjaoskuste arendamiseks õigesti kirjutamise suunas.

Tööraamatu autorid

HÄÄLIKUD JA TÄHED

Tuleta meelde!

Häälikuid me kuuleme ja hääldame.

Tähti me näeme, kirjutame ja loeme.

 Hääldatud sõna koosneb häälikutest.

 Kirjutatud sõna koosneb tähtedest. *eesti keel*

Milleks on vaja õigesti kirjutada?

Juku jättis emale kirja. Ema luges seda, aga ei saanud aru.

Loe sina ka Juku kirja.

Läkin kolli iue pali männima.

- Mida Juku tahtis emale teatada?
- Ütle see lause õigesti.

1. A. Vaata pilti. Mis need on?

- Häälda see sõna.
- Ütle see sõna naabrile.
- Nimeta selle sõna häälikud.

_ _ _ _ _ _ _

1. Analüüsi ja kirjuta see sõna. Vaata *Tarkvara mapp* juhend 6 (TM j 6).
2. Mida sa teed enne kirjutamist?
3. Mida sa teed kirjutamise ajal? .....

4. Loe, mis sa kirjutasid. Kontrolli.
5. Mida sa teed pärast kirjutamist?

B. Nimeta kirjutatud sõnas tähed. Täida lüngad.

Sõnas on ..... ühe-kordset tähte ja ..... kahe-kordne täht.

Sõnas on ..... tugev täht ja ..... nõrk täht.

C. Vasta küsimustele õpetaja abiga.

- Mis eesmärgil sa sõna häälisid?
- Mis eesmärgil sa häälikute rühma määrasid?
- Mis eesmärgil sa kasutasid võrdlevat hääldamist?

Kas on meeles?

Eesti keeles jagunevad häälikud täishäälikuteks ja kaashäälikuteks.

1. Täishäälikud on „punased“ häälikud: ***a, e, i, o, u, õ, ä, ö, ü.***
2. Kaashäälikud jagunevad omakorda kaheks:
   1) suluta kaashäälikud – „sinised“ häälikud: ***l, m, n, r, s, v, h, j.***
   2) sulghäälikud – „rohelised“ häälikud: ***p (b), t (d), k (g).***

Jäta meelde!

Suluta kaashäälikud ja sulghäälikud on **kaashäälikud**.

Täishäälikud („punased“ häälikud)

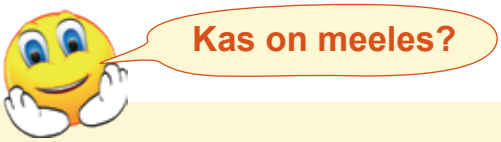
Kas on meeles?

1. Täishäälikuid võime sõnades hääldada lühidalt, pikalt, ülipikalt.
2. Lühikese täishääliku kirjutan **ühekordse** tähega (*a, e, i, ...*).

   herilane

3. Pika ja ülipika täishääliku kirjutan **kahekordse** tähega (*aa, ee, ii, ...*). *sáár, sǎared*

   - Häälikuühendis kirjutan ülipika hääliku **ühekordse** tähega.

   laénas, toímus

Lühike ●	**a, e, i, o, u, õ, ä, ö, ü**
Pikk ◡ Ülipkk /	**aa, ee, ii, oo, uu, õõ, ää, öö, üü**

— ◡ — • — • —

k aa l i k a s

2. A. Vaata pilti. Ütle sõna ja hääli. Kasuta abina TM j 1.
B. Kirjuta sõnad. Märgi täishäälikud punasega.

○○○○○○○○ ◡◡○○◡○ *heli-*◡○○◡○○○

....

- Nimeta täishäälikud sõnades.

3. A. Loe ja kirjuta laused. Toimi ärakirja juhendi järgi (TM j 7).
B. Kirjuta täishäälikud punaselt.

1. Lastel algas uus kooli-aasta.

   Lastel .....

2. Male-mängijad sõitsid soojale maale.

   .....

3. Metsas on seni veel palju seeni.

   .....

4. Mehed teevad traktoritega sügis-kündi.

   .....

   .....

- Seleta sõnade *seni, seeni* ja *male, maale* tähendust lausetes.

C. Vaata veel kord lauseid. Mitmendas lauses on:

- 10 „punast“ häälikut,
- 8 ühekordset „punast“ tähte,
- 2 kahekordset „punast“ tähte? ..... *lauses*

4. A. Vaata hääliku-pikkuse märke. Loe laused.
B. Kirjuta sõnades täishäälikud ühe- või kahekordse tähega.

1. T(u)l l(õ)ts(u)b p(u)de l(a)tv(a)d(e)s.

   .....

   .....

2. P(u)d(e)l m(u)t(u)v(a)d s(u)v(i)s(e)d k(u)(e)d k(i)rj(u)ks.

.....

.....

3. (O)n s(a)b(u)n(u)d s(e)pt(e)mbr(i) – k(u).

.....

.....

4. (Õ)p(i)l(a)s(e)d (a)l(u)st(a)s(i)d (u)t k(o)l(i) – (a)st(a)t.

.....

.....

Kaksiktäishäälikud („punaste“ häälikute ühendid)

Kas on meeles?

Kaks erinevat täishäälikut kõrvuti moodustavad kaksik-täishääliku.

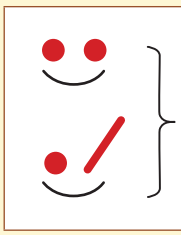

ae, ai, ao, au, ea, eo,
oa, oi, ou, ui, õa, õe,
õi, äe, äi, äo, äu, öe, öi

- Mõnikord kuuluvad kaks täishäälikut kõrvuti eri silpidesse.
  Sel juhul ei moodusta nad täishääliku-ühendit (*luuad, viiul*).

Kaksiktäishäälikutes võime hääldada

1) mõlemat häälikut lühidalt (*läevad*),
2) esimest häälikut lühidalt, aga teist häälikut ülipikalt (*käevuur*).

Jäta meelde!

Kaksiktäishäälikud kirjutan **alati** ühekordse tähega (*ai, ea, ui*, …).

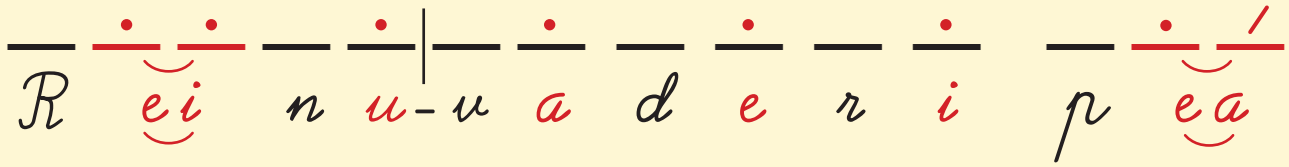

5. A. Nimeta häälikud. Märgi kaksiktäishäälikud kaarega.

ei, au, ee, is, ja, õu, öö, no, oe, ii, es, õe,

al, lo, nn, äi, oo

Kontrolli: 6 kaksiktäishäälikut.

B. Leia reast ja kirjuta täishäälikute neli kahekordset tähte.

.....

6. A. Vaata tähti sulgudes. Vaata häälikupikkuste märke.
B. Asenda märgid tähtedega. Kirjuta.

1. S●v●-p●●v●d (*u, e, ä, e, a*) j●●d (*ä, i*)

●●g●st●ss● (*a, u, u, i ,e*).

.....

2. P●●k● (*ä, i, e*) ●● (*e, i*) s●j●nd● (*o, e, a*)

●n●m (*e, a*) n● (i) p●lj● (*a, u*).

.....

.....

3. P●●g● (*e, a, i*) lendavad l●●g●d (*u, i, e*) l●●n●- (*õ, u, a*)

m●l● (*a, e*).

.....

.....

7. A. Loe laused. Leia kaksiktäishäälikud.
B. Kirjuta kaksiktäishäälikute tähed punasega üle ja märgi kaarega.

1. Kaido ja Veiko õppisid väikeses Laeva koolis.
2. Poiste pere kolis maikuus Paidesse.
3. Vennad käivad nüüd linna-koolis.
4. Poisid said teisi-päeval koolist paar raamatut ja päeviku.

Suluta kaashäälikud („sinised“ häälikud)

1. Suluta kaashäälikuid võime sõnas hääldada lühidalt, pikalt, ülipikalt.
2. Lühikese suluta kaashääliku kirjutan **ühekordse** tähega (*l, m, n, …*).
3. Pika ja ülipika suluta kaashääliku kirjutan **kahekordse** tähega (*ll, mm, nn, …*).

Lühike ●	**l, m, n, r, s, v, h, j**
Pikk ◡ Ülipkk /	**ll, mm, nn, rr, ss, vv, hh**

l u m i | k e ll u k e

k ä r n | k o nn

- Häälikuühendis kirjutan ülipika „sinise“ hääliku **ühekordse** tähega (*pärn, salm*).

8. Loe sõnad. Seleta nende tähendust.

kalas (*kala sees*) – kal´las – kal͡las; lin͡na – lina – lin´na

9. A. Vaata pilti. Nimeta.
B. Hääli. Märgi skeemil suluta kaashäälikud sinisega.
C. Kirjuta sõnad.

○○○○○○○ ◡○○○´○○ ○○◡○○

....

10. A. Vaata tähti sulgudes. Vaata häälikupikkuse märke ja loe sõna. (Pane tähele! Lühike häälik on ilma märgita.) Loe laused.
B. Asenda märgid tähtedega. Kirjuta.

1. ●e◡●o (*V, l*) Ta◡●ik (*m*) e●ab (*l*) Õ◡●e (*n*) tä●a●a● (*n, v, s*).

.....

.....

2. Ka•e (*l*) Ka•a• (*l, s*) ko•i• (*l, s*) Ka•a•te (*l, s*) li•a (*n*).

.....

.....

3. •ägi• (*N, n*) ki•o• (*n, s*) ko•i (*l*) ja ko•i (*l*) ko•i (*l*).

.....

.....

11. A. Loe ja kirjuta laused. (TM j 7)

B. Kirjuta täishäälikud punasega ja suluta kaashäälikud sinisega üle.

1. Kalle pillas kollase vaasi põrandale.

Kalle.....

2. Memm koob Sassile villaseid sokke.

.....

3. Vallo kolis aprillis Tallinna lähedale Kiisale.

.....

.....

C. Vaata veel kord lauseid. Mitmendas lauses on:

- 9 „sinist“ häälikut,
- 2 pikka „sinist“ häälikut,
- 6 ühekordset „sinist“ tähte,
- 3 kahekordset „sinist“ tähte? ..... lauses

Suluta kaashäälikute ühendid („siniste“ häälikute ühendid)

1. Kaks erinevat suluta kaashäälikut kõrvuti moodustavad suluta kaashäälikute ühendi.

2. Suluta kaashäälikute ühendis võime hääldada
   1) mõlemat häälikut lühidalt: *varsad*,
   2) esimest häälikut ülipikalt, aga teist häälikut lühidalt: *herned*,
   3) harva ka teist häälikut ülipikalt: *näen varssa*.

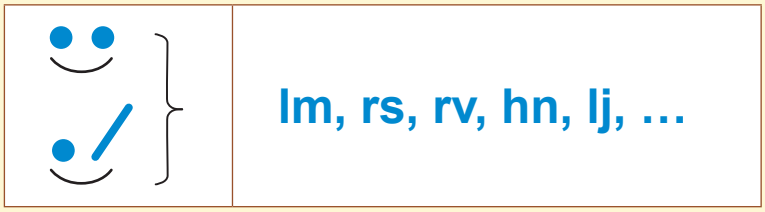

Suluta kaashäälikute ühendis kirjutan tähed enamasti ühekordselt: *koru*, *kasvas*.

Mõnikord kirjutan ka **ss**: *kärss*, *valss*, *pulss*, *kirss*.

12. Jooni „siniste“ häälikute ühendid. (13 ühendit)

sv, hm, aj, rj, st, ll, õe, pt, il, lm, rv, ht, je, ms, mp, ss, hl, olm, ais, ars, aas, ann, ümn, auss, irv, irss, ahv

13. **A. Loe laused. Leia „siniste“ häälikute ühenditega sõnad.**
B. Märgi ühendid kaarega ja kirjuta üle sinisega.

1. Sügisel sajab väljas tihti vihma.
2. Sirje korjas korvi ainult pilvikuid.
3. Kalmeri vana-onu Vilmar oskab korve punuda.
4. Merle õe-mees Kolja on pärit Narvast.

C. Märgi täishäälikuühendid kaarega. (2 sõnas)

Sulghäälikud („rohelised“ häälikud)

Kas on meeles?

1. Sulghäälikuid võime sõnades hääldada lühidalt, pikalt, ülipikalt.
2. Lühikese sulghääliku kirjutame **ühekordse nõrga** tähega.
3. Pika sulghääliku kirjutame **ühekordse tugeva** tähega.
4. Ülipika sulghääliku kirjutame **kahekordse tugeva** tähega.
   - Häälikuühendis kirjutan ülipika sulghääliku ühekordse tugeva tähega (kapten, lätlane).

Lühike	●	**g, b, d**
Pikk	‿	**k, p, t**
Ülipikk	/	**kk, pp, tt**

‿ — ‿ — ‿ — ·
k ä p i k u d

‿ — / — —
k u kk e l

14. **A. Vaata pilte. Hääli sõnad. Sulghäälikud märgi skeemil rohelisega.**

B. Kirjuta sõnad.

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

.....

○ ○̆ ○ ○ ○̆ ○ ○

.....

○ ○ ○ ○ ○ | ○̆ ○ ○́ ○ ○

l a m b i -.....

15. **A. Loe ja kirjuta laused. Toimi TM j 7 järgi.**

1. Madis keeras koridori ukse lukku.

.....

2. Talve hakul kattuvad veekogud jääga.

.....

3. Peagi hakkas supp potis podisema.

.....

B. Kirjuta lausetes sulghäälikud rohelisega üle.

Mitmendas lauses on:

- 8 „rohelist“ häälikut,
- 6 ühekordset „rohelist“ tähte (2 nõrka, 4 tugevat),
- 2 kahekordset „rohelist“ tähte? ..... lauses

Häälimine „klaveril“

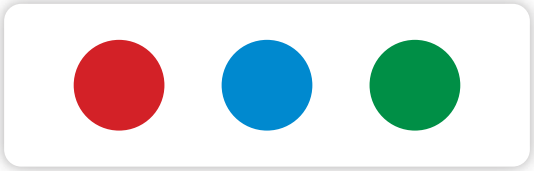

16. Õpetaja ütleb häälikuid. Kuula.

A. Tõsta iga hääliku puhul selle värviga pliiats (või sedel).

m, i, l, p, ü, k, e, õ, s, t, r, a, o, v, n, u, ä, h, ö, ü

B. Kirjuta tähed punase, sinise või rohelisega üle.

17. Hääli õpetaja öeldud sõnu. Osuta iga hääliku puhul selle värvile „klaveril“.

A. Hääli sõnu aeglaselt. B. Hääli kiiremini. C. Hääli sosinal.

18. Õpetaja häälib sõnu.

A. Osuta samaaegselt õpetaja häälimisega „klaveri“ värvidele.

poisid, talvel, kiiresti, sügisel, leppisid

B. Jooni sõnades tähed punase, sinise või rohelisega.

19. Mõtle sõna.

A. Hääli ise aeglaselt ja osuta värvile „klaveril“.

B. Seejärel hääli kiiremini ja osuta värvile.

C. Hääli vaikselt. Iga 2. (3.) häälik ütle häälega.

D. Hääli „rohelised“ („punased“, „sinised“) häälikud häälega.

VEAOHTLIKUD HÄÄLIKUD SÕNAS

Mis on veaohtlikud häälikud?

Veaohtlikud häälikud sõnas on:

1. **Esimene täishäälik („punane“ häälik) ja sellele järgnev suluta kaashäälik („sinine“ häälik).**

s / ee n / e d

m / ä nn / i d

k l / aa s / i d

p r / i ll / i d

2. Kaksiktäishäälik (erinevad „punased“ naabrid) ja järgnev suluta kaashäälik („sinine“ häälik).

3. Esimene täishäälik („punane“) ja järgnev suluta kaashäälikute ühend („sinised“ naabrid).

1. A. Loe laused. Kirjuta. (TM j 7)
B. Nimeta ja eralda veaohtlike häälikute tähed.
C. Kirjuta veaohtlikud tähed värviliselt üle.

1. Klassi ühised üritused olid toredad.

Kl/ass/i /üh/ised .....

2. Seal saime ennast proovile panna.

.....

3. Poisid tavaliselt hullasid ja tegid nalja.

.....

4. Preilid kaunistasid ennast ja naersid.

.....

- Mis sõnades on veaohtlik koht sõna alguses? Loe.
- Mis sõnades algab veaohtlik koht kolmandast häälikust? Loe.
- Mis sõnades on veaohtlikus kohas ühend? Loe.

4. Esimene täishäälik („punane“) ja järgnev sulghäälik („roheline“ häälik).

s / i b / u l a d

j / ää t / i s

2. A. Loe laused. Kirjuta.

- Kust leiad lausete kirjutamise juhendi? .... j ....

B. Nimeta ja eralda veaohtlike häälikute tähed. Kirjuta veaohtlikud tähed värviliselt üle.

1. Teedu kokku-käival rattal oli huvitav sadul.
2. Sõber ruttas seda hommikul uudistama.
3. Taavi vaatas Teedu ratast pisikese kadedusega.

Tleedlu klokklu – .....

.....

.....

.....

.....

3. Rühmita eelmise harjutuse sõnad veaohtlike häälikute järgi. Veaohtlikud häälikud on:

1. „Punane“ + „roheline“ häälik: Tleedlu .....

.....

.....

.....

..... (12 *sõna*)

2. „Punane“ + „sinine“ häälik: .....

..... (5 *sõna*)

3. „Punased“ naabrid + „sinine“ häälik: ..... (1 *sõna*)

5. Kaksiktäishäälik (erinevad „punased“ naabrid) ja järgnev sulghäälik („roheline“).

Me kirjutame kaksiktäishäälikud ja järgnevad sulghäälikud ühekordsete tähtedega.

l / a u d /

l / a u t /

k l / e i d / i d

l / õ i k / a b

4. A. Loe laused. Nimeta ja eralda sõnades veaohtlike häälikute tähed.

1. K/aid/o hüppas kaugust kõige kaugemale.
2. Raigo proovib ketast heita ja kuuli tõugata.
3. Kui viga näed laita, seal tule ja aita.
4. Päike hakkas loojuma juba peale kella nelja.

B. Kirjuta sõnad, mille veaohtlikud häälikud on kaksiktäishäälik ja sulghäälik (11 sõna). Märgi ühend kaarega ja veaohtlik koht värviliselt.

Klaidlo

C. Rühmita ülejäänud sõnad veaohtlike häälikute alusel. Märgi veaohtlik koht värviliselt.

Täishäälik + suluta kaashäälik	Täishäälik + sulghäälik	Kaksik-täishäälik + suluta kaashäälik	Täishäälik + suluta kaashäälikute ühend
prlooulib	*hlüpplas*		

6. Esimene täishäälik („punane“) ja järgnev kaashäälikuühend.

Me kirjutame kaashäälikuühendites ühekordsed tähed.

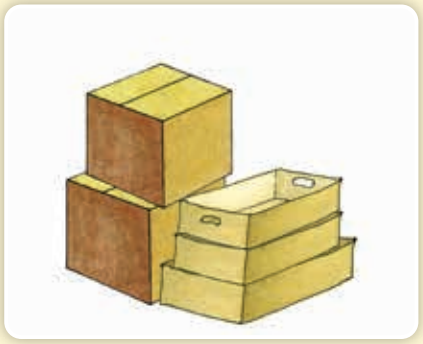

k/ a k t / u s

k / a s t / i d

m / a d r / u s

Teeme kokkuvõtte veaohtlikest häälikutest.

1. Veaohtlik koht algab alati täishäälikuga või kaksiktäishäälikuga.

/ées/el, r/eis/id, p/ilv/ed, Pr/üt/, k/otk/as, l/uig/ed

2. Veaohtlikule kohale järgneb alati täishäälik.

k/inn/as, p/äev/ik, /ahv/id, m/ööb/el, k/aps/ad, l/õok/e

3. Osa sõnu lõpeb veaohtliku häälikuga.

/onn/, s/ein/, p/õlv/, k/app/, l/aud/, pl/ats/

Veaohtlike häälikute tähed on **veaohtlik koht**.

5. A. Loe laused. Kirjuta veaohtlik koht värviliselt üle.

1. K/ord/ /õht/ul l/äks/ m/ees/ k/aev/ust m/ööd/a.
2. M/ees/ n/äg/i, /et/ k/aev/us /on/ K/uu/.
3. K/uid/as s/ee/ s/inn/a s/ai/?
4. K/uid/as K/uud/ k/aev/ust v/älj/a /aid/ata?
5. M/ees/ v/isk/as k/aev/u p/ik/a n/öör/i.
6. S/ell/ega l/oot/is m/ees/ K/uud/ /ül/es v/inn/ata.
   - Mida mees tegelikult kaevus nägi?

B. Täida korraldused.

1. **Jooni** sõnad, mille veaohtlik koht on täishäälik + sulghäälik.
2. **Ringita** sõnad, mille veaohtlik koht on täishäälik + kaashäälikuühend. (Vaata lk 21 punkt 3 ja lk 26 punkt 6.)
3. **Kirjuta** sõnad, mis koosnevad ainult veaohtlikust kohast.

   .....

4. **Kirjuta** sõnad, mis lõpevad veaohtliku kohaga.

   .....

   .....

5. **Kirjuta** sõnad, mis algavad veaohtliku kohaga.

   .....

   .....

6. **A. Loe laused. Märgi sõnades veaohtliku koha algus.**

1. M/el kõikl t/eamle, /etl raamlatuid onl tor/e lugleda.
2. Huvlitav onl lugleda kauglete maadle reisli-kirjeldusi.
3. Põnlevates lugludes ellame kaasla kanglelase trikklidele.
4. Mel isle tahlame kal olla paljude teglelaste sarnlased.
5. Kõikl poislid ihklavad olla julgled ja vaprlad.
6. Tüdrlukud soovliksid olla illusad, õrnlad ja hoollitsevad.

B. Kirjuta sõnad lausetest.

1. Sõnad algavad veaohtliku kohaga: lonl, ...

.....

2. Sõnad lõpevad veaohtliku kohaga: klõikl, ...

.....

3. Sõnad koosnevadki ainult veaohtlikust kohast: lonl, ...

.....

C. Jooni lausetes kaksiktäishäälikuga sõnad. Kontrolli: ..... ***sõna.***

D. Ringita lausetes kaashäälikuühendiga sõnad.

Kontrolli: ..... ***sõna.***

E. Kirjuta vihikusse 1., 3. ja 5. lause.

F. Kontrolli. Kas kirjutasid kõikides sõnades õigesti
1) kahekordsed tähed, 2) nõrgad tähed?

7. A. Loe laused. Märgi veaohtliku koha lõpp.

1. Kr/ist/o s/õitis l/inna j/a v/õttis R/auli k/aasa.
2. R/aul n/ägi n/üüd k/õiki k/ohti, m/illest t/a /oli l/ugenud.
3. K/õige h/uvitavam /oli l/õbustus-p/ark.
4. T/ore /oli s/eal l/ennukiga t/uhistada j/a /autot j/uhtida.
5. J/õe /ääres /on n/ägus l/aulu-l/ava.
6. Kr/isto t/uleb s/uvel s/uurele p/eole /esinema.

B. Kontrolli. Kas sõnades järgneb veaohtlikule kohale täishäälik?
Märgi see täht punasega.

8. A. Loe laused. Kirjuta vihikusse. Kasuta TM j 7.

1. Tarmo sai tuttavaks uute poiste ja tüdrukutega.
2. Sellest sügisest õpetab igat ainet eri õpetaja.
3. Varem andis üks õpetaja pea-aegu kõiki tunde.
4. Kehalist kasvatust andis noor mees.
5. Tema juhendas ka õhtu-poolikuti spordi-ringe.

B. Kontrolli, kas kirjutasid sõnad ja laused õigesti.

C. Eralda sõnades veaohtlik koht.
Kirjuta veaohtlike kohtade tähed värviliselt üle.

D. Kontrolli. Kas veaohtlikule kohale järgnevad täishäälikud?

9. A. Paranda veaohtliku koha määramise vead.

Toimi nii:

1) Loe sõna.
2) Nimeta veaohtlikud häälikud.
3) Otsusta, kas veaohtlik koht on õigesti märgitud.
4) Vea korral jooni sõna.
5) Kirjuta joonele veaga sõna. Märgi õige veaohtlik koht.

1. M/all/e, k/inna/s, l/am/mas, u/ssi/d, t/rumm/id, kl/ass/id

   kl/inn/as .....

   Ma/ti/, s/ok/id, pl/ek/id, /võ/patab, õ/pe/tab, k/lop/ivad, ä/ge/dad

   .....

2. L/ail/i, p/reil/id, A/in/il, /õun/ad, la/ul/avad, tr/eiv/ad, E/in/ar

   .....

   K/ad/ri, s/õbra/d, m/adru/sel, pa/dri/kus, t/üdr/ukud, l/iblik/as

   .....

3. Kr/ista/, p/rit/sib, tr/aks/id, k/lei/did, v/aib/ad, a/hvi/d, h/aig/used

   .....

4. E/er/ika, p/ee/gel, k/reeg/id, p/urg/id, pr/itsi/b, pr/ints/, /ääre/d

   .....

B. Põhjenda oma veaohtliku koha märkimist.

C. Lõpeta reeglid.

1. Veaohtlik koht **algab alati** ..... või

   ..... .

2. Veaohtlikule kohale **järgneb** sageli ..... .

10. A. Loe lused. Kirjuta vihikusse. (Vaata TM j 7.)

1. Heina-ajal kuivasid kõik ojad ja kraavid.
2. Ilmad olid päikeselised, palavad ja kuivad.
3. Linnul oli joogi-janu.
4. Ühel päeval nägi harakas heina-maal pudelit.
5. See oli poolest saadik veega täidetud.
6. Linnu nokk ei ulatunud veeni.
7. Harakal ei olnud jõudu pudelit ümber lükata.
8. Kuidas ta võis vee kätte saada?

B. Märgi kirjutatud sõnades järgmised veaohtlikud kohad:

1) Täishäälik + suluta kaashäälikute ühend – 2 sõna (ringita).
2) Kaksiktäishäälik + sulghäälik – 5 sõna (tee punkt sõna ette).
3) Kaksiktäishäälik + suluta kaashäälik – 6 sõna (tee punkt sõna kohale).
4) Täishäälik + sulghäälik – 10 sõna (tee punkt sõna järele).
5) Täishäälik + suluta kaashäälik – 17 sõna (jooni).

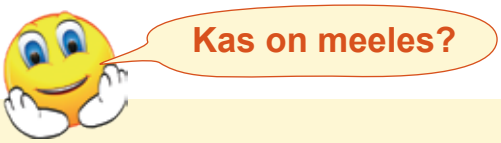

Veaohtlike häälikute pikkust saame muuta „tiiviku“ abil.

Enne muutmist peame sõnades:

1) leidma veaohtlikud häälikud või tähed,
2) valima õige „tiiviku“.

11. A. Loe sõnad. Eralda veaohtlik koht.

h/ob/used, pliidil, vildist, k/aas/ikus, marjuline, kärbsed, loigud, nööpidest, saarele, õpikud, kaktused, klaveril, traksidega, lainetab, töötavad, hullasid, klammerdab, kraadivad, trallitab, plaksutab

B. Kirjuta „tiivikute“ alla sobivad sõnad.

C. Moodusta suuliselt õpetaja valitud sõnadega lauseid.

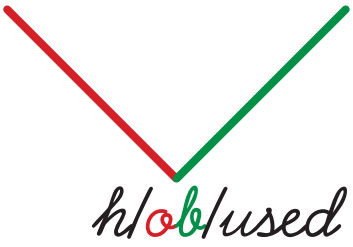

....

....

....

....

....

....

D. Kirjuta sõnad, mis ei sobi kummagi skeemiga. (8 sõna)

v/ild/ist, ...

.....

.....

E. Jätka tööd vihikus õpetaja etteütlemise järgi.

VEAOHTLIKE HÄÄLIKUTE ÕIGEKIRI

Veaohtlik koht on täishäälik ja suluta kaashäälik

1. „TIIVIK“ („punane“ + „sinine“ häälik)

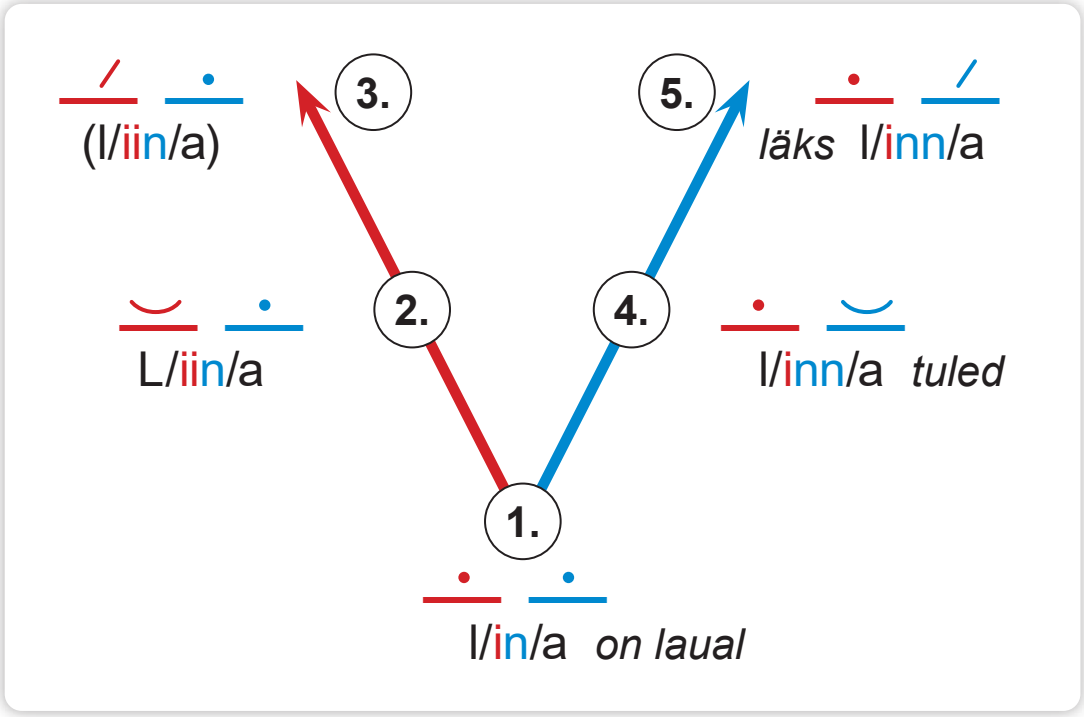

1. Muuda veaohtlike häälikute pikkust „tiiviku“ abil.

Sõnad: *m/alle, s/am/al, k/or/us, j/on/ib*

1) Muuda koos õpetajaga, 2) muuda üksi häälega,
3) muuda üksi sosinal, 4) muuda kiiresti, 5) muuda aeglaselt.

- Nimeta tähendusega sõnad.
- Nimeta tähenduseta sõnad.

Õigesti kirjutamiseks on sulle abiks tabelid ja skeemid. (TM lk 13–16)

TABEL 1. Kirjutamise skeemid 1–3.

1	2	3
	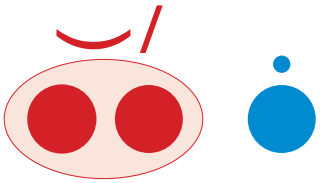	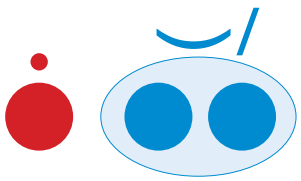
male	*(määle), maále*	*Mälle, mallé*

Skeem 2 – täishäälikut võime hääldada **pikalt** või **ülipikalt**.
Mõlemal juhul kirjutame täishääliku **kahekordse tähega**.

Skeem 3 – suluta kaashäälikut võime hääldada **pikalt** või **ülipikalt.**
Mõlemal juhul kirjutame suluta kaashääliku **kahekordse tähega**.

2. A. Loe sõnad tulpade ja ridade kaupa.
B. Leia tähendusega sõnad.
Tõmba tähenduseta sõnadele joon pliiatsiga peale.

1	2		3	
			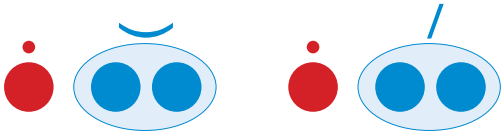	
kuri	kuuri	kuuri	Kurri	kurri
kamin	kaamin	kaamin	kammin	kammin
kumad	kuumad	kuumad	kummad	kummad

C. Loe sõnad. Leia tabelist sobiv paariline. Kirjuta.

1. ..... loom
2. palavad ehk ..... suve-päevad
3. ..... juukseid
4. ..... sokid on sinu omad?
5. ..... uks
6. punastest kividest .....
7. läks .....
8. auto-tulede .....
9. kassi nimi on .....

3. A. Vaata pilti, ütle sõna.
B. Häälda sõnades veaohtlike häälikute pikkust viit moodi. (Võta abiks harjutus 2 skeemid.)
C. Jooni õige pikkusmärgiga sõna.
D. Kirjuta iga pildi juurde sobiva skeemi number.

2

viner
viiner viiner
vinner vinner

kanel
kaanel kaanel
kannel kannel

3

trimer
triimer triimer
trimmer trimmer

ramatud
raamatud raamatud
rammatud rammatud

selik
seelik seelik
sellik sellik

pilet
piilet piilet
Pillet pillet

linus
liinus liinus
linnus linnus

kamel
kaamel kaamel
kammel kammel

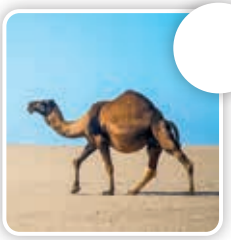

trener
treener treener
trenner trenner

sinep
siinep siinep
sinnep sinnep

E. Kirjuta joonitud sõnad tabelisse. Loe sõnu tulpade kaupa.

1	2		3	
	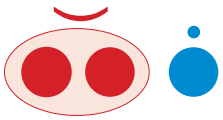	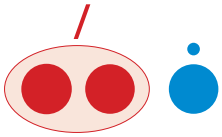	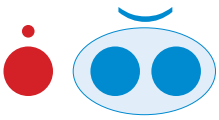	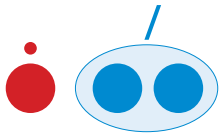
	raamatud	viiner	kannel	

F. Jätka tööd õpetaja etteütlemise järgi.

4. Loe laused. Kirjuta laused sõnade kaupa vihikusse.

TOIMI NII: (sama TM j 8)

1) häälda lüngaga sõna,
2) nimeta eraldatud veaohtlikud tähed,
3) muuda veaohtlike häälikute pikkust „tiiviku“ või skeemide abil häälega ja sosinal,
4) vali õige skeem,
5) kirjuta sõna ette skeemi number.

1. Oli 2 t/ul/ine sügisene ◯ h/om/ik.
2. ◯ K/al/e ootas ◯ b/us/i.
3. Poiss ◯ p/il/us ◯ k/el/a ja ◯ t/am/us ◯ j/al/alt ◯ j/al/ale.
4. ◯ K/al/el oli ◯ m/ur/e, et ta ◯ j/äl/e ◯ h/il/ineb ◯ k/ol/i.
5. ◯ V/im/aks ◯ k/ol/ane buss ikka ◯ t/ul/i.

6) Kirjuta lüngaga sõnad tabelisse.

1. skeem	2. skeem		3. skeem	
5 sõna	*Kokku: 4 sõna*		*Kokku: 8 sõna*	

7) Kontrolli, kas kirjutasid sõna skeemi järgi.
Vaata, kas pikale ja ülipikale häälikule vastab kahekordne täht.

- Märgi pikkade häälikute tähed kaarega.

8) Kirjuta laused vihikusse. (TM j 8)

5. A. Loe. Määra eraldatud veaohtlike häälikute pikkus. Kirjuta laused vihikusse.

Enne kirjutamist **jooni**:

- 1. skeemi sõnad kollasega – 2 sõna,
- 2. skeemi sõnad sinisega – 6 sõna,
- 3. skeemi sõnad rohelisega – 7 sõna.

1. /El/en Niit on kirja p/an/ud Kr/õl/i tembud.
2. Ta on l/on/ud ka palju l/ul/etusi.
3. R/am/atust „Suur suislepapuu“ leiad /im/elisi lugusid.

4. Kas sa t/un/ed /El/en Niidu juttudest P/il/e-R/in/i?

5. H/uv/itavad on lood ka õest-v/en/ast Tr/in/ust ja T/av/ist.

B. Kontrolli, kas kirjutasid lüngaga sõnad skeemide järgi.
C. Ringita 2. ja 3. skeemi pika häälikuga sõnad.

6. A. Loe laused.
B. Jooni pika suluta kaashäälikuga sõnad (5 sõna).

1. K/ol/imine algas juba h/om/ikul v/ar/akult.

2. S/el/est k/uj/unes p/õn/ev päev.

3. Uus kodu oli s/ur/em ja /av/aram kui v/an/a.

4. Esikust v/as/akule jääb v/an/i-tuba.

5. /Üh/es t/il/ukeses r/um/is on kapid ja nagid.

6. Ema ütles, et s/in/a p/an/akse /ül/e-riided.

C. Kirjuta laused vihikusse. (TM j 8)
D. Kontrolli. Ringita viis sõna, milles on täishääliku kahekordne täht.

7. A. Loe laused.
B. Selgita koos õpetajaga lausete tähendust.
C. Kirjuta laused õigesti vihikusse.

ENNE IGA LAUSE KIRJUTAMIST:

1) Loe lause ja korda.
2) Muuda lüngaga sõnades veaohtlike häälikute pikkust.
3) Vali õige skeem.
4) Kirjuta joonele skeemi number.
5) Liida igas lauses skeemide numbrid.
   Võrdle oma vastuseid lause järel vastusega.

1. H/al/i pead austa, k/ul/upead k/um/arda. (3 + ... + ... = 7)
2. /Õn/etus ei hüüa t/ul/es. (..... + ... = 6)
3. Suuga teeb s/ur/e l/in/a, käega ei kärbse-p/es/agi.
   (..... + ... = 6)
4. Hea /an/ab /is/e, p/ah/a ei /an/a ka p/al/udes.
   (..... + ... + ... + ... = 8)
5. /Är/a kiida ise-/en/ast, l/as/e teistel /en/ast kiita.
   (..... + ... + ... + ... = 8)

D. Kontrolli. (TM j 10)

8. A. Loe laused. Kirjuta õigesti vihikusse.

ENNE IGA LAUSE KIRJUTAMIST:

1) Loe lause. Korda.
2) Muuda lüngaga sõnades veaohtlike häälikute pikkust.
3) Vali sobiv skeem.
4) Kirjuta sulgudesse skeemide numbrid.
5) Võrdle kirjutatud numbreid naabriga.
6) Erinevuse korral leia ja paranda viga enda või naabri töös.

1. H/om/ikul tungis Riinale n/in/a isu-/är/atavat lõhna.
   (....., ..., ...)
2. Tüdruk riietus k/ir/esti ja seadis s/am/ud köögi p/ol/e.
   (....., ..., ...)
3. Vanaema k/er/as p/ar/ajasti /es/imest p/an/i-täit kooke ringi.
   (....., ..., ...)

4. Memm p/an/i lauale purgi m/as/ika–m/os/i. (....., ..., ...)
5. Seda m/os/i peab Riina /om/a l/em/ikuks. (....., ..., ...)
6. K/or/aga m/en/us t/al/e, et ka v/en/ale t/ul/eb kooke jätta.

   (....., ..., ..., ..., ...)

B. Kontrolli. Kas kirjutasid sõnad skeemide järgi õigesti?

C. Leia lüngaga sõnad, mille veaohtlikus kohas on

- **pikk täishäälik. Tee ring ümber. (1 sõna)**
- **pikk suluta kaashäälik. Jooni. (6 sõna)**

9. A. Loe valesti kirjutatud sõnadega laused. Ütle laused õigesti. Leia ja jooni veaga sõnad.

1. Metsa kohhal kummas Kuu. (2 *viga*)
2. Sele valguses heitsid puud lummele tummedaid varje. (3)
3. Kõrge kusse tüves oli öö-kuuli pesa. (2)
4. Läähedal puu-õnnes elas nugis. (2)
5. Nugise pessa oli äreni linu-sulgi täis. (3)
6. Lomake hüppas oma sojast peesast välja. (3)
7. Nugisel oli planis linu-jahile mina. (3)

B. Kirjuta joonitud sõnad lk 42 tabelisse sobivate skeemide alla.

ENNE SÕNA KIRJUTAMIST:

1) Loe joonitud sõna.
2) Ütle õige sõna.
3) Muuda sõnas veaohtlike häälikute pikkust.
4) Määra sobiv häälikupikkus. Vali õige skeem.
5) Kirjuta sõna tabelisse.

1	2		3	
	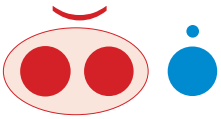	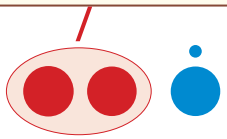	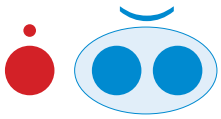	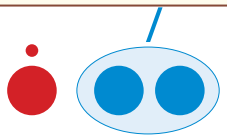
kohal				

C. Täienda tulpi veel 2 sõnaga. Kasuta vajadusel lugemisteksti abi.

Veaohtlik koht on täishäälikuühend ja suluta kaashäälik

TABEL 3.1 (TM lk 14)

1. A. Tuleta meelde, mis on täishäälikuühend. Jooni õige vastus.

- Sõnas on kõrvuti erinevate täishäälikute tähed (*ui*).
- Sõnas on kõrvuti täishäälikute kahekordsed tähed (*uu, ii*).

B. Märgi sõnades täishäälikuühendid kaarega.

kaevurid, kraed, seina-praod, õuna-puud, kaisu-loomad, aerutavad, einestasid, keerutavad, treivad, võimlevad

- Mitmes sõnas ei olnud täishäälikuühendit? ..... *sõnas*.
  Tõmba nendele sõnadele kriips peale.

C. Eralda ülejäänud sõnadel veaohtlik koht.

D. Leia sõnad, mis algasid veaohtliku kohaga. Nimeta need.

2. A. Loe sõnapaarid. Märgi kaksiktäishäälikute tähed kaarega.
B. Muuda sõnades eraldatud veaohtlike häälikute pikkust skeemide alusel.

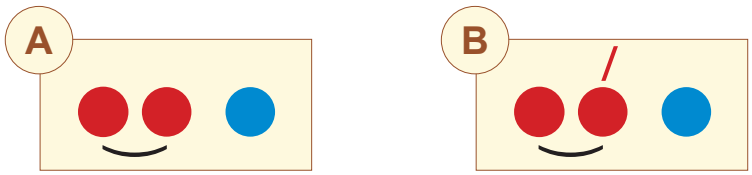

1. l/aul/ab l/aul/u
2. uued l/aul/ikud
3. k/aun/id r/õiv/ad
4. k/uiv/atas t/aim/i
5. tegi k/oer/ust
6. sõbralikud k/oer/ad

C. Kirjuta eelmised sõnapaarid vihikusse.
Märgi kaksiktäishäälikud kaarega.
D. Märgi täishäälikuühendis ülipikk häälik kriipsuga (5 sõna).

3. A. Loe laused. Märgi sobiva lause lõppu ✗.

1. Täishäälikute ühendis kirjutame ülipika hääliku kahekordse tähega. ○
2. Täishäälikute ühendis kirjutame ülipika hääliku ühekordse tähega. ○
3. Täishäälikute ühendis kirjutame mõlemad häälikud alati kahekordsete tähtedega. ○
4. Täishäälikute ühendis kirjutame mõlemad häälikud mõnikord kahekordsete tähtedega. ○

B. Kirjuta kastikesse täishäälikute ühendi õigekirja kõige tähtsam reegel.

.....

.....

.....

Arvesta reeglit sõnade õigesti kirjutamisel!

4. A. Loe sõnad. Leia ja märgi kaarega täishäälikuühendid.
B. Jooni õigesti kirjutatud ühendiga sõnad.

1. vana kaevur
2. kaeevas peenart
3. toimus eile
4. poevad kappi
5. valmistub jõõuludeks
6. päevad lühenevad
7. sõii kaera-helbeid
8. oa-kaunad
9. tõuusis püsti

C. Mis ühine viga on joonimata sõnades? Selgita.

5. A. Loe sõnapaarid. B. Märgi täishäälikuühendid.

1. huvitavad /ain/ed
2. l/aul/is l/aul/e
3. joonistas /aur/ikuid
4. supp /aur/as
5. l/oev/ad l/aul/ikust
6. teravad n/õel/ad
7. mesilane n/õel/as
8. ootab l/õun/at
9. sööb /õun/a
10. hapukad /õun/ad
11. t/ein/e korrus
12. lähevad p/eol/e

C. Rühmita lüngaga sõnad skeemide järgi.

A

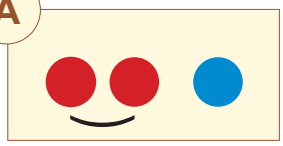

.....

.....

.....

B

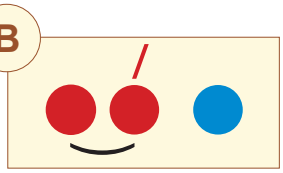

ained,.....

.....

.....

D. Moodusta sõnaühenditega suuliselt 5-sõnalisi lauseid.

6. A. Loe laused. Märgi kaksiktäishäälikud.
B. Leia ja märgi valesti kirjutatud sõnad. (8 viga)
C. Nimeta õigesti kirjutatud kaksiktäishäälikuga sõnad.

1. Lauulu-koor sõidab lauu-päeval laulu-peoole.
2. Poisid tegid eiile koeerust.
3. Heino aitas taadil heina-maalt heiinu riisuda.
4. Kaeevur töötab maa all kaeevanduses.

D. Kirjuta laused õigesti vihikusse.

E. Kas kirjutasid õigesti? Kontrolliks märgi oma kirjutatud lausetes kõik kaksiktäishäälikud kaarega. (15 sõna)

Veaohtlik koht on täishäälik ja suluta kaashäälikute ühend

TABEL 4.1 (TM lk 15)

1. A. Mis häälikud moodustavad suluta kaashäälikute ühendi? Tuleta meelde. Jooni õige vastus.

- Sõnas on kõrvuti kaks erisugust suluta kaashäälikut.
- Sõnas on kõrvuti suluta kaashäälikute kahekordsed tähed.

B. Märgi sõnades suluta kaashäälikute ühendid kaarega.

talvel, loevad, karvad, turvas, kommid, koored, tervitab, kolmekesi, põrnikad, kallutab, veeretab, kirjutab, tervitab

- Mis sõnades ei ole häälikuühendit?
- Tõmba nendele sõnadele kriips peale.

C. Eralda ülejäänud sõnades veaohtlik koht.

D. Mõtle 5 sõna, milles on „siniste“ häälikute ühend veaohtliku koha lõpus. Kirjuta.

talv, ...

2. **A. Loe sõnapaarid. Märgi „siniste“ häälikute ühendite tähed kaarega.**

B. Muuda sõnades veaohtlike häälikute pikkust skeemide alusel.

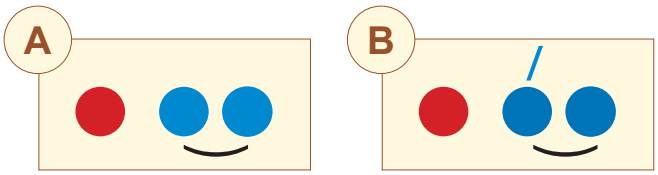

1. hõbedane s/õrm/us
2. tegid n/alj/a
3. uuris p/õrn/ikat
4. s/õrm/ed k/ülm/etavad
5. mudib s/õrm/i
6. vesi k/ülm/us
7. k/ülm/ad /ilm/ad
8. /ilm/us nähtavale
9. s/õlm/is kinni
10. v/alv/as koera
11. p/õrs/a k/õrv/ad

C. Kirjuta sõnapaarid vihikusse. (TM j 8)

D. Märgi suluta kaashäälikute ühendid kaarega.

E. Märgi ühendites ülipikkade häälikute tähed (7 sõna).

3. **A. Loe laused. Leia õiged laused suluta kaashäälikute ühendi õigekirja kohta. Märgi ✕.**

1. Suluta kaashäälikute ühendis kirjutame ülipika hääliku alati kahekordse tähega. ○
2. Suluta kaashäälikute ühendis kirjutame ülipika hääliku tavaliselt ühekordse tähega. ○
3. Suluta kaashäälikute ühendis kirjutame mõlemad tähed enamasti ühekordete tähtedega. ○
4. Suluta kaashäälikute ühendis kirjutame mõnikord esimese hääliku kahekordse tähega. ○

B. Kirjuta kastikesse suluta kaashäälikute ühendi õigekirja kõige tähtsam reegel.

.....

.....

.....

Arvesta reeglit sõnade õigesti kirjutamisel!

4. A. Loe sõnad. Leia ja märgi kaarega õigesti kirjutatud „siniste“ häälikute ühendid.

1. teed t/ollm/avad – teed t/olm/avad
2. p/õrs/as ruigas – p/õrrs/as ruigas
3. kümnes rida – kümmnes rida
4. õppisid sallmi pähe – õppisid salmi pähe

B. Mis ühine viga on märkimata sõnades? Selgita.

5. A. Loe. Märgi suluta kaashäälikute ühendid.

1. kõrged p/alm/id
2. mai-p/õrn/ikas
3. /arm/astab joosta
4. jälgis /ahv/e
5. t/uhn/is mullas
6. s/ilm/as ehk vaatas teraselt
7. pikad k/õrv/ad
8. on p/õlv/ili
9. määris p/õlv/e s/alv/iga
10. ostis s/alv/i
11. tee t/olm/as

B. Rühmita lüngaga sõnad skeemide järgi.

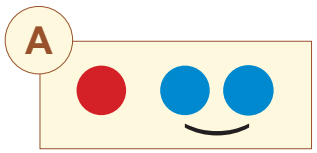

.....

.....

.....

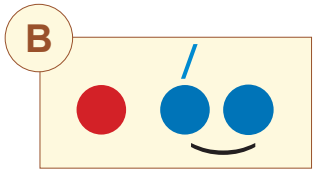

ahve, ...

.....

.....

C. Jätka rühmitamist õpetaja öeldud sõnadega.

D. Moodusta suuliselt sõnade ja sõnaühenditega 5-sõnalisi lauseid.

6. A. Loe lüngaga sõnad. Loe sõnapaarid. B. Täida lüngad.

1. tüütud p.....ud (a,r,m)
2. ei saa s.....i (a,l,m) pähe
3. õppisid k.....edele (o,l,m)
4. t.....as (o,r,m) ringi
5. v.....ilised (ä,r,v) paberid
6. k.....asid (a,s,v) suureks
7. lähevad k.....ekesi (ü,m,n)
8. p.....ine (i,l,v) taevas
9. k.....as (o,r,j) p.....ikuid (i,l,v)
10. m.....ane (a,h,l) õun

C. Märgi suluta kaashäälikute ühendites ülipikad häälikud. (6 sõna)

7. A. Loe laused. Märgi „siniste“ häälikute ühendid kaarega.
B. Märgi tärniga valesti kirjutatud sõnad. (8 viga)
C. Nimeta õigesti kirjutatud suluta kaashäälikute ühendiga sõnad.

1. Kalmer pani väikese kõrrvitsa korrvi.
2. Ema pani terrved marjad sügav-küllma.
3. Hommseks ennustas illma-teade sajust ilma.
4. Jõhvikad ja pohhlad on terrvisele kasulikud.
5. Tänavu on oodata külma talve.

D. Kirjuta laused õigesti vihikusse. (TM j 8)
E. Kas kirjutasid õigesti? Märgi oma kirjutatud lausetes „siniste“ häälikute ühendid kaarega.

8. A. Loe laused.
B. Leia ja märgi sulgudes õigesti kirjutatud „siniste“ häälikute ühendid kaarega.
C. Märgi ühendites ülipikad häälikud.

1. Sügisel sajab tihti (küllma – külma) (vihma – vihhma).
2. Marju noppis üksinda suure (korvi-täie – korrvi-täie) (marju – marju).
3. (Sahhver – sahver) oli suuri (kõrvitsaid – kõrrvitsaid) täis.
4. Vilmar (korrjas – korjas) aias (herneid – herrneid).

D. Kirjuta harjutus õigesti vihikusse. (TM j 8)
E. Leia ja märgi oma kirjutatud sõnades „siniste“ häälikute ühendid. (10 ühendit)
F. Kas kirjutasid tähed ühendites õigesti? Kontrolli.

9. A. Loe laused.

B. Leia ja märgi lüngaga sõnades häälikuühendite tähed kaarega:

- kaksiktäishäälikute ühendid punase kaarega (6 sõna),
- suluta kaashäälikute ühendid sinise kaarega (9 sõna).

1. Sügisel k/ülv/atakse v/ilj/a-seeme mulda.
2. Enne k/ülm/ade tulekut tärkavad rohelised v/õrs/ed.
3. Lume-v/aes/el talvel v/õiv/ad need v/õrs/ed k/ülm/uda.
4. Kui suvel tuleb vähe v/ihm/a, k/uiv/atab kuumus v/ilj/a-pead.
5. H/eal/ suvel n/äem/e v/ilj/a-p/eas/ suuri teri.

C. Kirjuta harjutus õigesti vihikusse. (TM j 8)

D. Kas kirjutasid õigesti?

- Märgi oma kirjutatud lausetes häälikuühendite tähed kaarega.
- Märgi häälikuühendites ülipika hääliku täht.
- Kas kirjutasid kõik tähed ühendites ühekordselt? Kontrolli.

10. A. Loe laused. Paranda vead häälikuühendite õigekirjas.

B. Kuidas seda ülesannet täidad? Lõpeta „sammud“.

1. Loen laused.
2. Märgin täishäälikute ja suluta kaashäälikute ühendid ..... .
3. Tuletan meelde häälikuühendite kirjutamise ..... .
4. Parandan vead trükitud lausetes.
5. Kirjutan laused. (TM j 8)
6. Märgin kirjutatud sõnades ..... .
7. Kontrollin, kas ..... .

C. Toimi enda täiendatud tööjuhendi järgi.

1. Taimi korjas metsas marrju, aga Raiiner pilvikuid.
2. Talveks viime kõrvitsad sahvrisse.
3. Poiisid söövad toaas herneid, aga tüdrukud õunu.
4. Vahhva kikkis kõrvadega koeer vallvas maja.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Mitu täishäälikuühendiga sõna on harjutuses?
  Ringita õige vastus: 4, 5, 6, 7, 8.
- Mitu suluta kaashäälikute ühendiga sõna on harjutuses?
  Ringita õige vastus: 6, 7, 8, 9, 10.

11. A. Loe sõnad tabelis. Märgi sõnades veaohtlikud kohad. B. Märgi veaohtlikus kohas

- 1. ja 2. tulba sõnades **pikkade häälikute** tähed kaarega,
- 3. ja 4. tulba sõnades **häälikuühendid**.

C. Loe sõnu tulpade ja ridade kaupa.

			
joonivad	jonnivad	laulavad	kurvastab
maasikad	kummikud	sõeluvad	kasvavad

leevike	tassivad	kaelused	tõrvased
kiivitaja	mullikas	kuivatab	kiljuvad

D. Moodusta sõnatulpadest sõnadega suuliselt lauseid.

E. Kirjuta õpetaja etteütlemise järgi igast tulbast ühe sõnaga lause vihikusse.

- Mida teed enne kirjutamist / kirjutamise ajal / pärast kirjutamist?

12. A. Loe sõnad tabelis. Märgi sõnades veaohtlikud kohad. B. Märgi veaohtlikus kohas

- 3. ja 4 tulba sõnades häälikuühendid,
- 1.–4. tulba sõnades ülipikkade häälikute tähed.

C. Loe sõnu tulpade ja ridade kaupa.

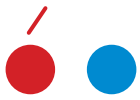		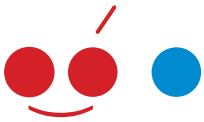	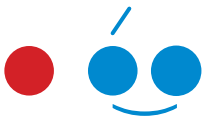
kóórisid	kallasid	kaévasid	korjavad
liimisid	kammisid	toimusid	tolmasid
kuulasid	pallidel	sõimedes	herneid

D. Moodusta sõnatulpadest sõnadega suuliselt lauseid.

E. Kirjuta õpetaja etteütlemise järgi iga tulba ühe sõnaga moodustatud lause vihikusse.

13. A. Loe laused. Märgi lüngaga sõnades häälikuühendid.

1. P/ois/id k/or/astasid vahe-t/un/i ajal s/al/i.
2. Tüdrukud s/ov/isid k/olm/ekesi kl/as/i jääda.
3. H/ov/is oli kaks k/arv/ast k/oer/a.
4. K/oer/ad kl/ähv/isid v/õr/aste inimeste p/eal/e.
5. Vennas komistas ja kukkus p/ehm/e lume s/is/e.

B. Märgi häälikuühendites ülipikkade häälikute tähed.

C. Rühmita eelmise harjutuse tabelisse kõik lüngaga sõnad, milles on ülipikk häälik. (Kokku 8 sõna.)

D. Märgi lüngaga sõnades pikkade „punaste“ ja „siniste“ häälikute tähed.

E. Vaata veel kord harjutus 11 skeeme. Leia harjutus 13 lausetest nendele skeemidele vastavad sõnad. Kirjuta tabelisse. (Igasse tulpa 2 sõna.)

F. Kirjuta laused vihikusse. Kontrolli.

Veaohtlik koht on täishäälik ja sulghäälik

TABEL 2. Kirjutamise skeemid 1–5 (TM lk 13)

2. „TIIVIK“ („punane“ + „roheline“ häälik)

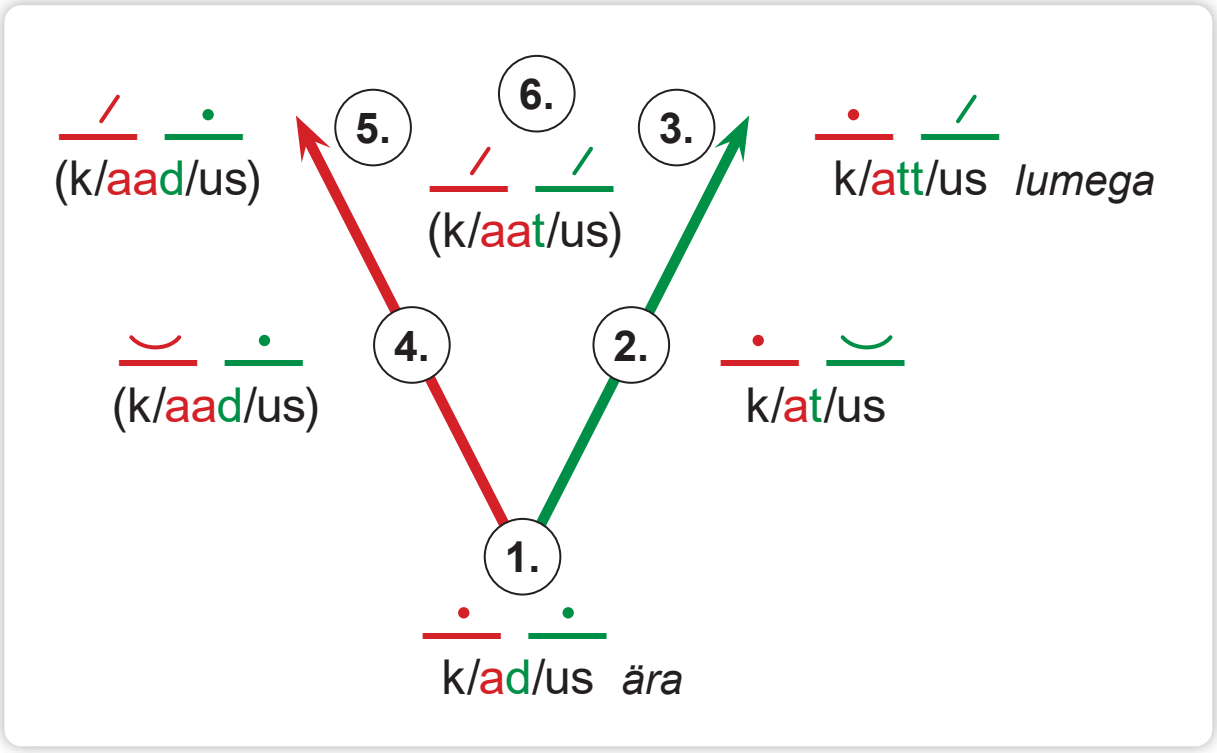

1. Muuda veaohtlike häälikute pikkust „tiiviku“ abil.

Sõnad: r/e/p/ane, s/a/k/id, l/o/t/us, s/a/p/as

Muuda 1) koos õpetajaga, 2) üksi häälega, 3) üksi sosinal,
4) kiiresti, 5) aeglaselt.

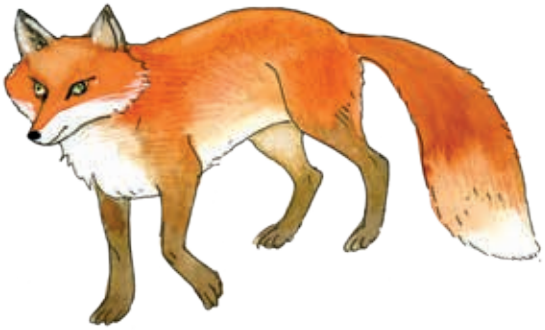

2. A. Vaata skeeme. Loe sõnad.
B. Eralda veaohtlike häälikute tähed.
C. Loe sõnu tulpade ja ridade kaupa.

1	2	3
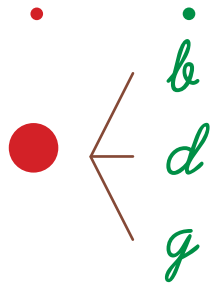	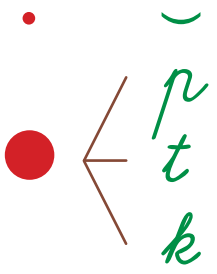	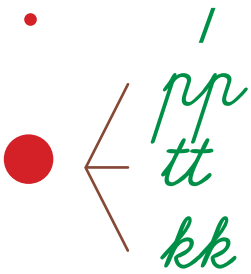
pudelid labidas ragiseb	putukas sipelgas sakutab	ruttasid kloppisid rõkkasid

D. Vasta küsimustele.

- Kui pikk on esimene täishäälik ja sellele järgnev sulghäälik 1. (2., 3.) tulba sõnades?
- Mis tähed kirjutad veaohtlikus kohas 1. (2., 3.) tulba sõnades?

E. Lõpeta ja jooni õiged vastused.

1. TULP: täishäälik ja sulghäälik on mõlemad ..... .

- Täishääliku kirjutan ühekordse / kahekordse tähega.
- Sulghääliku kirjutan ühekordse nõrga / tugeva tähega.

2. TULP: täishäälik on ....., sulghäälik on ..... .

- Täishääliku kirjutan ühekordse / kahekordse tähega.
- Sulghääliku kirjutan ühekordse nõrga / tugeva tähega.

3. TULP: täishäälik on ....., sulghäälik on ..... .

- Täishääliku kirjutan ühekordse / kahekordse tähega.
- Sulghääliku kirjutan ühekordse / kahekordse nõrga / tugeva tähega.

3. A. Muuda lüngaga sõnu skeemide järgi.

Sõnad: 1) k/ip/e s/ip/ul, 2) n/uk/er l/uk/u, 3) k/uk/us p/ik/ali

B. Kirjuta välja kõik võimalikud sõnavormid.

- Jooni tähendusega sõnavormid.

kibe kipe kippe

C. Kirjuta tähendusega sõnad sobiva skeemi alla.

1	2	3
kibe		

D. Kirjuta kolm sõnaühendit vihikusse.

4. A. Loe sõnaühendid.

B. Muuda sõnu harjutus 2 skeemide järgi.

C. Kirjuta iga sõna ette skeemi number (1, 2 või 3).

1. terav ( ) v/ik/at
2. ( ) s/op/ivad ( ) k/ok/u
3. ( ) õp/isid ( ) l/uk/emist
4. ( ) s/at/a ( ) s/ip/elgat
5. ( ) v/õt/is ( ) /õp/iku
6. ( ) t/ik/edad ( ) k/uk/ed
7. ( ) l/ük/as ( ) kõrvale

D. Kirjuta sõnaühendid vihikusse.

5. A. Loe sõnad, eralda veaohtlike häälikute tähed.

B. Vaata skeeme. Loe sõnu tulpade ja ridade kaupa.

4A	4B	5
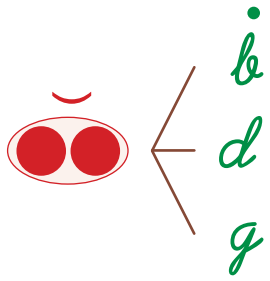	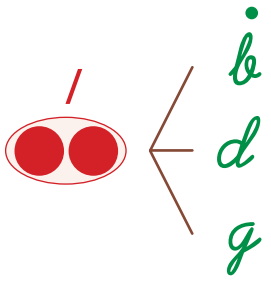	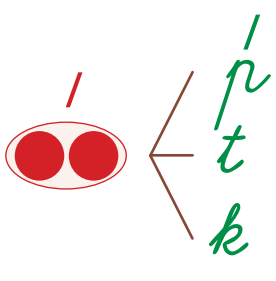
uudised ööbikud rääg**i**vad	loodus ööbis vaagen	muutusid lõõpisid rääkisid

C. Loe küsimus. Vasta.

- Kui pikk on esimene täishäälik ja sellele järgnev sulghäälik 1. (2., 3.) tulba sõnades?

D. Mis tähed kirjutad veaohtlikus kohas? Lõpeta ja jooni õiged vastused.

1. TULP – SKEEM 4A:

- Täishäälik on pikk / ülipikk, sulghäälik on ..... .
- Täishääliku kirjutan ühekordse / kahekordse tähega.
- Sulghääliku kirjutan ühekordse nõrga / tugeva tähega.

2. TULP – SKEEM 4B:

- Täishäälik on pikk / ülipikk, sulghäälik on ..... .
- Täishääliku kirjutan ühekordse / kahekordse tähega.
- Sulghääliku kirjutan ühekordse nõrga / tugeva tähega.

3. TULP – SKEEM 5:

- Täishäälik ja sulghäälik on mõlemad ..... .
- Täishääliku kirjutan ühekordse / kahekordse tähega.
- Sulghääliku kirjutan ühekordse / kahekordse nõrga / tugeva tähega.

Ülipika täishääliku järel kirjutan ülipika sulghääliku **alati ühekordse tugeva tähega**. (*ääper*)

Mitte kunagi ei kirjutata eesti keele sõnades kõrvuti kahekordset täishäälikut ja kahekordset kaashäälikut.

6. A. Vaata skeeme lk 58. Muuda lüngaga sõnu skeemide järgi.

Sõnad: 1) *lutlised*, 2) *slatlus*, 3) *llotlus*, 4) *mlöblel*

B. Kirjuta välja kõik võimalikud sõnavormid.

- Jooni tähendusega sõnavormid.

ũudised ..... *úudised* ..... *úutised*

.....

.....

.....

C. Kirjuta tähendusega sõnad sobiva skeemi alla.

4A	4B	5
ũudised		

7. A. Loe sõnaühendid. B. Muuda sõnu skeemide järgi. C. Kirjuta iga sõna ette skeemi number (4A, 4B või 5).

1. 5 r/äk/isid 4A /ut/iseid
2. ___ s/ap/uvad ___ r/et/el
3. ___ k/ik/usid ___ k/ik/el
4. ___ m/õt/avad ___ r/it/e laiust
5. ___ v/ip/isid ___ l/ot/uses
6. ___ m/ut/us tigedaks
7. ___ urises ___ k/ut/is

D. Kirjuta sõnaühendid. Kontrolli. Seleta sõnaühendite tähendust.

.....

.....

.....

.....

.....

Tuleta meelde TABEL 2 kirjutamise skeeme. (TM lk 13)

Täishääliku ja sulghääliku õigesti kirjutamisel veaohtlikus kohas võta abiks skeemid.

1	2	3	4	5
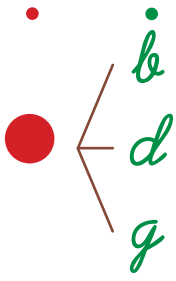	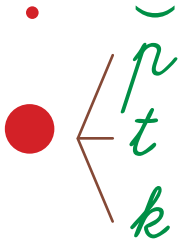	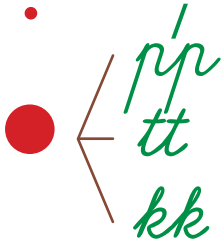	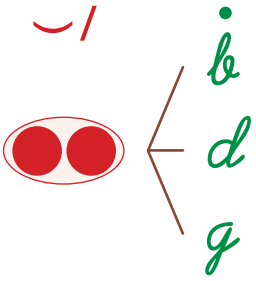	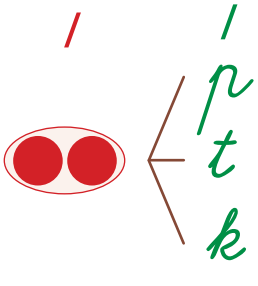
sabas	sapas	sappas	sãabas – sáabas	saapas

Pane tähele!

Skeem 4.

Me võime veaohtlikku **täishäälikut hääldada sõnas pikalt või ülipikalt** (*kõõgid, sáábus*).

Me kirjutame mõlemal juhul täishäälikud kahekordse tähega.

Sulghäälik on mõlemal juhul lühike.

Kirjutan selle nõrga tähega (*g, b, d*).

Õige kirjutamisskeemi valikul häälda alati 4. skeemi täishäälikuid pikalt ja ülipikalt!

8. A. Muuda sõna *plutlel* veaohtlikke häälikuid kõikide skeemide järgi.

B. Kirjuta see sõna kõikide skeemide järgi.

1 .....

2 .....

3 .....

4A ja **4B** .....

5 .....

- Mis sõnadel on tähendus?

C. Kasuta sõna *plutlel* lausetes õigesti. Täida lüngad.

1. Minu sõbral on kodus vallatu .

.....*puudel*..... (*4B*... skeem)

2. Laua oli limonaadi . ..... (..... skeem)

3. Kevadel puhkevad 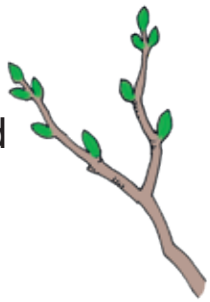 pungad.

..... (..... skeem)

4. Kuivanud kuuselt pudenesid okkad käe kergel .

..... (..... skeem)

Tabel 2 sõnadel saab veaohtliku koha kirjutamisel teha 5 erinevat viga.

Ühes lauses või sõnaühendis on õige **ainult üks variant**.

9. A. Loe sõnad tulpade kaupa. Eralda sõnadel veaohtlikud kohad. Kirjuta iga tulba kohale tabel 2 skeemi number (TM lk 13).

B. Loe sõnad ridade kaupa. Jooni õigesti kirjutatud tähendusega sõnad.

				5.	**5.**
kogid	kokid	kokkid	koogid	kookid	kookkid
mäger	mäker	mäkker	määger	määker	määkker

sebik	sepik	seppik	seebik	seepik	seeppik
radad	ratad	rattad	raadad	raatad	raattad
tuger	tuker	tukker	tuuger	tuuker	tukker
pegel	pekel	pekkel	peegel	peekel	peekkel

C. Ühes tulbas olid kõik sõnad kirjutatud valesti. Tõmba nendele sõnadele kriips peale.

Mis viga oli kõikides sõnades?

- Häälda neid sõnu.
- Kui pikk on veaohtlikus kohas täishäälik? .....
- Kui pikk on veaohtlikus kohas sulghäälik? .....
- Selgita, kuidas selline viga võib tekkida.

D. Vaata pilte. Kirjuta 1) iga pildi juurde õige skeemi number, 2) iga pildi alla õige sõna.

.....

.....

.....

.....

.....

10. **A. Loe lause nii, nagu on kirjutatud.**
B. Leia ja jooni valesti kirjutatud sõna.
C. Muuda joonitud sõna võrdlevalt veaohtlike häälikute skeemide järgi.

- Kirjuta kõik sõnavariandid lause alla joonele.
- Loe veel kord lause. Jooni lausesse sobiv sõnavariant.
- Kirjuta lause õigesti.

Märt kirjutas: *Küll on Eestis ilus lootus!*

lodus, lotus, lottus, loodus, lootus

Triinu kirjutas: *Mihkli sappa tallas oli pragu.*

Kaarel kirjutas: *Meie majal on nüüd uus kadus.*

Marit kirjutas: *Minu vend õõbis juba lugema.*

Paavo kirjutas: *Öbik on laululind.*

Kristel kirjutas: *Repane jooksis üle tee.*

.....

.....

11. A. Vaata tabel 2 skeeme. Loe sõnaühendid.
Muuda veaohtlike häälikute pikkust skeemide järgi.
B. Vali õige skeem. Kirjuta sõna.

1. r/äk/isid tr/ep/il
2. s/ap/uvad r/et/el
3. h/ak/as pr/at/ima
4. tr/ik/ib r/ät/ikut
5. v/at/as r/at/ast
6. /õp/ib v/ik/adest
7. /õp/is k/ut/uma
8. s/at/ab k/ot/uni
9. m/õt/ab r/it/e p/ik/ust
10. m/ak/us j/ät/is

1 ..... (*4 sõna*)

2 ..... (*4 sõna*)

3 ..... (*3 sõna*)

4A ..... (*3 sõna*)

4B ..... (*4 sõna*)

5 ..... (*3 sõna*)

C. Mis vigu võid teha skeemi 4A sõnade kirjutamisel? Selgita.
D. Moodusta suuliselt sõnaühenditega lauseid.

12. A. Kirjuta õigesti.

ENNE KIRJUTAMIST:

1) Loe lause. Korda lauset.

2) Häälda iga lüngaga sõna võrdlevalt skeemide järgi.

3) Vali sobiv skeem.

4) Kirjuta skeemi number sõna ette.

B. Kirjuta lüngaga sõnad skeemi numbri järele.

1. Vana - ◯ p/ak/anal ja Kaval-Antsul ◯ t/ek/is võidu õmblemise ◯ m/õt/e.
2. Vana- ◯ p/ak/anal oli raske ◯ n/it/i nõelasilma ◯ t/op/ida.
3. Ants ◯ /õp/etas: „ ◯ V/õt/a ◯ n/it/i-rullist kuue meetri ◯ p/ik/une ◯ j/up/ike.“
4. Mees ◯ v/õt/is ◯ /õp/etust kuulda.
5. Vana õmbles ◯ p/ik/a ◯ n/it/iga ja oli ◯ v/äk/a ◯ h/ät/as.
6. Raske oli ◯ n/it/i ◯ r/it/est ◯ l/äp/i tõmmata.
7. Ants ise pani nõela taha lühikese ◯ j/up/i ◯ n/it/i.
8. Ta sai ◯ t/ök/a ◯ r/ut/em valmis.

1 .....

..... (5)

2 .....

..... (7)

3 ..... (4)

4A ..... (2)

4B ..... (2)

5 ..... (3)

- Loe sõnad skeemide kaupa.
- Kas kõik sinu kirjutatud sõnad sobivad lausesse?
- Kui ei, siis muuda sõna veel kord võrdlevalt ja paranda viga.

Pea meeles ja arvesta!

Pika ja ülipika hääliku õigesti määramine vajab harjutamist. Seda vajab ka nõrga või tugeva tähe valimine.

13. A. Vaata tabel 2 skeeme (TM lk 13). Loe sõnu ridade kaupa.

4A saabas, liigub, triibud, kraadib, loodab

.....

2 koputab, pikutab, raputab, võtavad, nutavad

.....

1 sügisel, labidas, sadulas, tibutab, pudeneb

.....

B. Lõpeta laused. Tee ring ümber õigele sõnaühendile.

1. Lühikese *k, p, t* kirjutan lühikese täishääliku järel nõrga tähega / tugeva tähega.

2. Lühikese *k, p, t* kirjutan pika täishääliku järel
   nõrga tähega / tugeva tähega.
3. Pika *k, p, t* kirjutan lühikese täishääliku järel
   ühekordse / kahekordse nõrga tähega / tugeva tähega.

C. Täienda harjutuse A osas igat sõnarida veel 4 sõnaga. Vajadusel võta abiks lugemispala.

14. Loe laused. Kirjuta õigesti vihikusse. Kasuta tabel 2 skeemide abi. (TM lk 13)

ENNE KIRJUTAMIST JOONI:

- 1. skeemi sõnad sinisega,
- 2. skeemi sõnad rohelisega,
- 4. skeemi sõnad mustaga.

1. Aadu oli üksinda k/ot/us.
2. Tal oli /ik/av.
3. Poiss avas k/ök/is k/ap/i-ukse.
4. Ta leidis k/ap/ist tule-t/ik/ud.
5. Poisid l/ot/avad s/ak/eli, et nende t/ek/emised k/et/agi ei s/ek/a.
6. Aadu tõmbas t/ik/u põlema.
7. Suure l/ek/iga t/ik/uke k/uk/us v/ot/isse.
8. Kuidas l/uk/u /et/asi võis areneda?

- Kontrolli: 7 sinist joont, 5 rohelist joont, 4 musta joont.
- Üks sõna tuleb kirjutada skeemi 4B järgi. Ringita see sõna.
- Üks sõna tuleb kirjutada skeemi 3 järgi.

  See sõna on ..... .

15. A. Vaata skeeme.

B. Kirjuta skeemi number sõnatulba kohale.

C. Loe sõnu tulpade ja ridade kaupa.

4B skeem	skeem	skeem
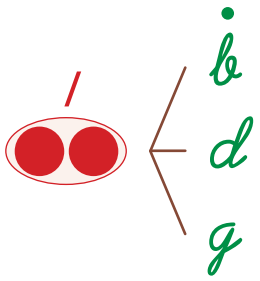	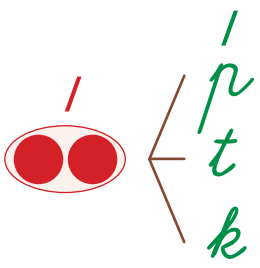	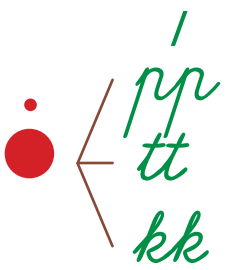
saagis laadis loobus reegel mööbel	keetis vaatas mõõtis saapad koopad	võttis lokkis mõtted snepper stopper

D. Moodusta õpetaja valikul 6 sõnaga lauseid.

E. Jooni õige lauselõpp.

1. Lühikese täishääliku järel kirjutan ülipika *k, p, t*
   ühekordse tugeva tähega / kahekordse tugeva tähega.
2. Lühikese *k, p, t* kirjutan ülipika täishääliku järel
   ühekordse nõrga tähega / ühekordse tugeva tähega.
3. Ülipika *k, p, t* kirjutan ülipika täishääliku järel ühekordse
   tugeva tähega / kahekordse tugeva tähega.

16. A. Loe laused. Täida lüngad.

Enne tähtede lünka kirjutamist:

- Häälda sõna võrdlevalt tabel 2 skeemide järgi.
- Vali sobiv skeem.
- Kirjuta skeemi number sõna ette.

1. ◯ T.....ast (*ö,k*) inimesest ◯ p.....akse (*e,t*) alati ◯ l.....u (*u,k*).
2. ◯ V.....a (*a,t*) ◯ k.....i (*a,p*), seal on kaks ◯ kr.....i (*i,t*)!
3. Väetatud põllult ◯ s.....i (*a,t*) head ◯ s.....ki (*a,k*).
4. Ruta ◯ k.....is (*i,t*) ◯ r.....el (*e,t*) sõbra ◯ t.....ust (*ö,k*).

B. Kontrolli, kas said samad vastused:

1. lause – 5 + ... + ... = 11
2. lause – ..... + ... + ... = 13
3. lause – ..... + ... = 9
4. lause – ..... + ... + ... = 14

- Mitu sõna tuleb kirjutada skeemi 5 järgi? ..... *sõna*;
  skeemi 3 järgi? ..... *sõna*; skeemi 4B järgi? ..... *sõna*.
- Üks sõna tuleb kirjutada skeemi 1 järgi. See on ..... .

17. A. Loe laused. Paranda vead. Toimi TM j 9 järgi.

1. Reetel peti looma-aias kaku-päeva. ..... *viga*
2. Kaakudeks kutsutakse öö-kulle. ..... *viga*

3. Tule ka sükisel öde valitsejaid udistama! ..... *viga*

4. Tallinna loomaaias on kaheksa liigi kakkusid. ..... *viga*

B. Kirjuta harjutus õigesti vihikusse.

Veaohtlik koht on täishäälikuühend ja sulghäälik

TABEL 3.2 (TM lk 14)

1. A. Loe sõnad tulpade ja ridade kaupa.

A	B	C	D
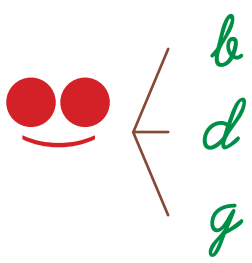	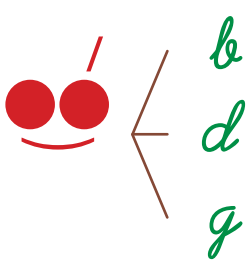	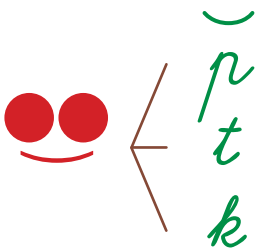	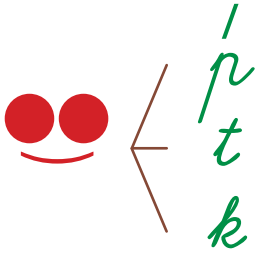
vaibad	vaibub	auto	vaikus
peidab	leidus	Vaike	peitis
võidab	võidunud	Pauka	võitis

B. Loe ja lõpeta laused. Tee ring ümber õigele sõnaühendile.

Skeem A ja skeem B

- Lühikese *k, p, t* kirjutan kaksiktäishääliku järel **alati** ühekordse nõrga tähega / ühekordse tugeva tähega.

Skeem C

- Pika *k, p, t* kirjutan kaksiktäishääliku järel
  ühekordse nõrga tähega / ühekordse tugeva tähega.

Skeem D

- Ülipika *k, p, t* kirjutan kaksiktäishääliku järel **alati**
  ühekordse tugeva tähega / kahekordse tugeva tähega.

2. A. Vaata skeeme. Loe sõnaühendid.
B. Muuda iga lüngaga sõna veaohtlike häälikute pikkust skeemide järgi.
C. Vali sobiv skeem. Kirjuta lüngaga sõna tabelisse.

1. s/õit/is P/ait/esse
2. jälle h/aig/utab
3. l/õok/ese pesa
4. hüppasid k/auk/ust
5. h/uik/as k/auk/elt
6. proovis kl/eit/i
7. kl/eit/i taskud
8. k/öit/ab kinni
9. v/õit/ab k/auk/us-hüppe

A	B	D

- Kontrolli. Igas tulbas on 4 sõna.

D. Mõtle igasse tulpa veel üks sõna.

3. A. Loe sõnaühendid paaride kaupa. Jooni õigesti kirjutatud sõnaühend.

1. võitab medali, võidab medali
2. aida taga, aita taga
3. lauta juures, lauda juures
4. sõitis maale, sõidis maale
5. kutsikas haukub, kutsikas haugub

B. Loe sõnaühendid ridade kaupa. Jooni õigesti kirjutatud sõnaühend.

1.	tõukab kuuli,	tõukkab kuuli,	tõugab kuuli
2.	võittis medali,	võidis medali,	võitis medali
3.	sõidis koju,	sõitis koju,	sõittis koju
4.	väikeses koolis,	väigeses koolis,	väikkeses koolis
5.	tõugas pikali,	tõukkas pikali,	tõukas pikali

4. Loe laused. Kirjuta õigesti.

ENNE KIRJUTAMIST:

- Häälda lüngaga sõnu võrdlevalt lk 71 skeemide järgi. (TM lk 14)
- Kirjuta skeemi number lüngaga sõna ette. (3A, 3B, 3C, 3D)
- Liida skeemide numbrid lausete kaupa (3A = 1, 3B = 2, 3C = 3, 3D = 4).
- Kontrolli, kas saad samad vastused:

1. lause – 2 + ... = 6
2. lause – ..... + ... = 3
3. lause – ..... + ... = 8
4. lause – ..... + ... = 3
5. lause – ..... + ... = 6

1. Kaido 3B l/eit/is suvel põllult ( ) l/õok/ese pesa.
2. Laevad ( ) k/auk/enevad ( ) /aek/a-mööda rannast.
3. Õpetaja kiitis ( ) k/õik/ide laste ( ) k/äit/umist.

4. P/eak/i hakkame jõuludeks n/äit/endit õppima.
5. Poiss pani oma m/aik/a /aut/o istme peale.

5. A. Loe sõnaühendid. Leia vead. Kirjuta õigesti vihikusse.

ENNE KIRJUTAMIST:

- Märgi sõnades kaksiktäishäälikud kaarega.
- Leia ja märgi täishäälikuühendiga sõnades ülipika hääliku täht.
- Märgi sõna kohale tabel 3.2 kirjutamisskeemi täht (A, B, C, D).

1. A heitab pikali
2. kibe mäda-rõikas
3. võittis jooksu
4. lõikkab saia
5. mängis peittust
6. leiidis seene
7. ei ole aeka
8. aiitab sõpra
9. punane audo
10. läheb aeeda
11. lähevad täikale
12. Siimu maiga
13. uus kaupa-maja
14. ostab leiiba
15. sõitab rattaga
16. kosmonaut Laiga (kosmose-koer)

- Kontrolli. Igale skeemile vastab 4 sõna.

B. Kirjuta sõnaühendid õigesti vihikusse.

6. Loe laused. Rühmita lüngaga sõnad tabelite 1–3 skeemide järgi. (TM lk 13–14)

1. /Jõk/i v/õip/ s/at/a alguse j/äk/a k/aet/ud m/äk/edest.
2. S/oj/aga h/ak/ab l/um/i ja jää mäe-t/ip/udel s/ul/ama.
3. K/ir/ete k/oh/isevate ojadena v/ol/ab vesi mäest /al/a.
4. Ojakesed l/it/uvad üheks m/üh/isevaks v/et/e-vooks.

Tabel 1 (TM lk 13)

1	2	3
4 sõna	*3 sõna*	*1 sõna*

- Märgi pika hääliku tähed kaarega. (2 sõna)

Tabel 2 (TM lk 13)

1	2	3	4	5
2 sõna	*1 sõna*	*2 sõna*	*2 sõna*	*1 sõna*

- Märgi 4. skeemi sõnade veaohtlikus kohas täishäälikute pikkus.

Tabel 3.2 (TM lk 14)

A	B	D
–	*1 sõna*	*1 sõna*

- Märgi veaohtlikus kohas ülipika hääliku täht.

Veaohtlik koht on täishäälik ja kaashäälikuühend

TABEL 4 (TM lk 15–16)

1. Leia sõnades „sinised“ naabrid – KAASHÄÄLIKUÜHENDID. Märgi kaarega, kirjuta värviliselt üle.

Põlva, sõlmed, küünes, kõrsik, kuljused, kolmekesi, marsivad, pilvitab, valmib, kõrvetab, küülmetab, karjatab

2. Leia sõnades „sinised“ ja „rohelised“ naabrid – KAASHÄÄLIKUÜHENDID. Märgi kaarega, kirjuta värviliselt üle.

kurgid, kastid, kartulid, vardad, piltidel, klamber, herkulad, kandiline, kardavad, kaldusid, pildistab, kangelane, tangu-puder, mardi-sandid

- Märgi ülipikkade häälikute tähed kriipsuga.

3. Leia sõnades „rohelised“ ja „sinised“ naabrid – KAASHÄÄLIKUÜHENDID. Toimi eelmise harjutuse järgi.

tüdruk, metsas, padrik, lagled, kõblas, pitsiline, kopsivad, katsusid, kaklesid, kadrid, tatra-puder, põdra-pull, mutri-võti, takja-nupud, kapsa-lehed

4. **Leia sõnades „rohelised“ naabrid – KAASHÄÄLIKUÜHENDID. Toimi harjutuste 2 ja 3 järgi.**

katkine, kopterid, kaktused, kaptenitel, bakterid, matkasid, kitkusid, hetkeline, takti-kepp

5. **Mõnes sõnas on kõrvuti kolm ja enam kaashäälikut. Leia kaashäälikuühendid, märgi.**

Põltsamaa, Antsla, Kärdla, õmblevad, kompsud, kampsunid, korstnad, taldrikud, varblane, arst

Jäta meelde!

Kaks või rohkem kaashäälikut kõrvuti moodustavad kaashäälikuühendi.

Kaashäälikuühendis võime hääldada

1) mõlemat häälikut lühidalt:
   tormine, liblikas;
2) ühte häälikut ülipikalt, teist lühidalt:
   tórmas, tṍmbasid, kalḱun;
3) mõlemat häälikut pikalt:
   matkati;
4) ühte häälikut pikalt, teist lühidalt:
   Atsi püksid;
5) ühte häälikut ülipikalt, teist pikalt:
   katkine, doktor.

Kaashäälikuühendit (kahte või kolme häälikut koos) **hääldame sõnas**:

- pikalt: *tormine, matkates*

või

- ülipikalt: *klamber, viirts.*

Kaashäälikuühend võib olla ka **pika või ülipika täishääliku või kaksiktäishääliku järel**:

kraaksuvad, riidlesid, kauplesid

6. Märgi kaashäälikuühendid.

1. **ml**, ai, sv, er, hj, ju, pt, ts, mm, kl, rg, ri, eu, rst, ll, onn, ldr
2. ko**lm**as, varvas, Kalle, talvel, kurjad, silmus, kasvatas

   ka**rb**id, lapsed, küpsis, kastid, kurgid, kapsad, kõrged, vaprad

   si**tk**e, katkised, kotkad, kitkusid, jätkuvad, traktorid

   sa**mbl**ikud, korstnatest, kringlid, ämblikud, kolksuvad, taldrikud

Kas panid tähele!

Kaashäälikuühend ei ole alati sõna veaohtlikus kohas.

7. A. Märgi sõnades veaohtlikud kohad.
B. Märgi kaarega kõik kaashäälikuühendid.
C. Märgi kriipsuga veaohtlikus kohas ülipika hääliku täht.

kr/ii**sk**/avad, hoogsalt, võimleksid, kõikjalt, raudne, klotsidest, traktoristidelt, korstnatest, taldrikutelt, varblasteks, numbritest

8. A. Nimeta põhi- ja järgarvud.

B. Nimeta neis kaashäälikuühendid, kirjuta numbri alla.

3	1	2	7	8	70	30	11
lm					*ts, nd*		

4.	9.	10.	20.	15.	70.	40.	80.
				st, mn	*tsm, mn*		

9. A. Loe laused. Märgi kõik kaashäälikuühendid kaarega.

1. Konn tuli ilusa ilmaga jõe-põhjast välja.
2. Ta istus kaldale päikese kätte ennast soojendama.
3. Vares lendas krooksuja juurde.
4. Ta pigistas konna enda jalgade vahele.
5. Lind tahtis konnal silmad katki nokkida.
6. Konn hakkas kavalusega kraaksujat kiitma.
7. Linnu jalad läksid konna ümbert lahti.
8. Konn hüppas sulpsti vette.

B. Kirjuta kaashäälikuühendite tähed sinise või rohelisega üle.

C. Rühmita kaashäälikuühenditega sõnad.

Pane tähele!

Mõnes sõnas on mitu kaashäälikuühendit.

Sel juhul võib olla vajadus kirjutada sõna mitmesse ritta.

- „S“ + „S“ – *ilmaga, põhjast,* .....

.....

- „S“ + „R“ – *istus, põhjast,* .....

.....

.....

.....

.....

- „R“ + „S“ – .....

.....

- „R“ + „R“ – .....
- „S“ + „R“ + „S“ + „R“ – .....

D. Märgi kirjutatud sõnades ülipika hääliku tähed kriipsuga (/).

1. Kaashäälikuühend koosneb suluta kaashäälikutest

TABEL 4.1 (TM lk 15)

10. A. Loe sõnad tulpade ja ridade kaupa.

1A	1B
	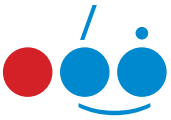
/ahv/i	ahvi
nalja	nalja
sarve	sarve
silmad	silmas
kasvab	kasvas

B. Nimeta ja eralda veaohtlike häälikute tähed.

C. Nimeta ja märgi kaashäälikuühendid.

D. Märgi 2. tulba sõnades ülipikkade häälikute tähed.

11. Võrdle kaashäälikuühendis häälikute pikkust 1. ja 2. tulbas.

Kas on meeles?

Kaashäälikuühendis kirjutame tavaliselt iga tähe ühekordselt.

12. A. Loe keskmise tulba sõnad. Eralda kaashäälikuühendid.

Kaashäälikuühendites on märgitud ainult ülipikkade häälikute tähed.

B. Seleta keskmise tulba sõnade tähendust.

C. Ühenda joonega kõik sobivad sõnapaarid.

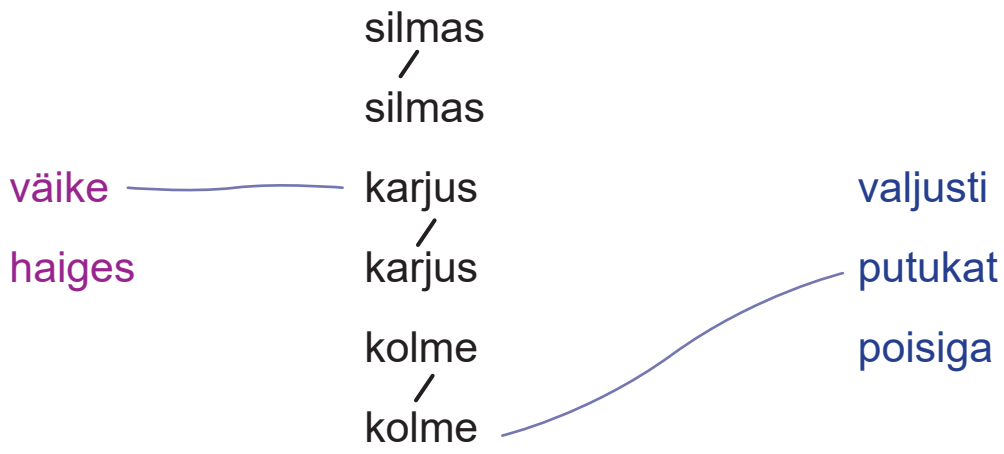

- Mis sõnad aitasid sul leida sama kirjapildiga sõnades erineva tähenduse?

13. A. Märgi sõnades veaohtlikud kohad ja kaashäälikuühendid.

B. Häälda sõnu tabel 4.1 skeemide järgi. (TM lk 15)

C. Rühmita.

p/õrn/ikas, salmides, jõhvikas, sõrmus, solvusid, karjusid, silmused, sõlmed, nurmedel, kolmedega, sirvivad, tormavad

1A .....

.....

1B .....

.....

14. A. Loe sõnad. Märgi kaashäälikuühendid.

jõhvikas, sõrmus, nelja, harjas, sirvisid, turnisid

B. Moodusta sõnaühendeid. Kirjuta.

hapu ..... kuldne .....

..... vaipa ..... ehk harja sees

..... lapsega ..... redelil

..... ajakirja nägi ..... põtra

C. Märgi enda kirjutatud sõnades ülipikkade häälikute tähed.

15. A. Loe laused. Kirjuta õigesti vihikusse.

ENNE KIRJUTAMIST:

1) märgi kõikides lüngaga sõnade veaohtlikes kohtades kaashäälikuühendid.
2) märgi veaohtliku koha kaashäälikuühendites ülipika hääliku täht.

1. J/õhv/ika-m/ahl/ on t/erv/isele kasulik.
2. /Ilm/a-jaam teatas, et tänavu on oodata k/arm/i t/alv/e.
3. Memm kudus Indrekule p/ehm/e k/arv/ase kampsuni ja uued k/irj/ud s/õrm/ikud.
4. K/ülm/ade /ilm/adega hakkasid poisil s/õrm/ed kinnastes k/ülm/etama.
5. T/erv/etest m/arj/adest v/alm/istati kompotti, m/ulj/utud m/arj/ad keedeti moosiks.

B. Kontrolli, kas kirjutasid kaashäälikuühendis ülipikkade häälikute tähed ühekordselt.

C. Harjuta lausete kirjutamist etteütlemise järgi.

2. Kaashäälikuühend koosneb suluta kaashäälikust ja sulghäälikust

TABEL 4.2 (TM lk 15)

16. A. Loe sõnad tulpade ja ridade kaupa.

2A	2B	2C
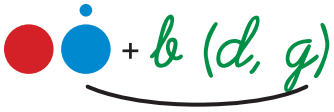	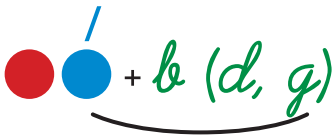	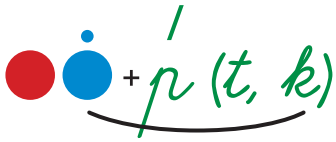
lindid	lendab	mantel
palgad	palged	tilkus
lombis	lambad	kompis (*katsus*)
torgib	vargad	torkas
pardid	vardad	korter

B. Nimeta ja märgi kaashäälikuühendid.

C. Mis häälikut hääldad ühendis ülipikalt? Märgi.

Pane tähele!

Kaashäälikuühendi moodustavad „sinine“ ja „roheline“ häälik.

1. Lühikese sulghääliku kirjutame kaashäälikuühendis **nõrga tähega**.

lambid, kaldad, kõrgele

2. Ülipika sulghääliku kirjutame kaashäälikuühendis **ühekordse tugeva tähega**.

kontor, vanker, pilkas

17. A. Lõpeta skeemid.
B. Loe sõnad ja sõnaühendid.
C. Häälda lüngaga sõnu skeemide järgi. Kirjuta sobiva skeemi alla.

1. t/elk/id
2. istus r/onk/is
3. k/ilk/ab
4. k/elt/er
5. ootab r/onk/i
6. n/õrk/ad hääled
7. v/olt/is paberist
8. l/ent/ur
9. kraavi-k/alt/ad
10. p/õnk/erjas
11. t/õlk/is eesti keelde
12. värsked k/urk/id
13. soolas k/urk/e
14. k/urk/ede lend
15. m/änk/ib peitust
16. k/art/ulid
17. vaatas l/int/u

2A	2B	2C
●● + b (d, g)	●/● + b (d, g)	●● + /p (t, k)
telgid	kelder	kilkab
6 sõna	*6 sõna*	*5 sõna*

D. Märgi kirjutatud sõnades kaashäälikuühendid ja ülipikkade häälikute tähed.

- Kontrolli kirjutatud sõnades kaashäälikuühendi õigekirja skeemi abil.

18. A. Loe laused. Kirjuta õigesti vihikusse.

Enne kirjutamist:

1) märgi lüngaga sõnades kaashäälikuühendid;
2) märgi kaashäälikuühendites ülipikkade häälikute tähed;
3) häälda sõnu võrdlevalt tabel 4.2 skeemide järgi (lk 84);
4) vali õige skeem,
5) kirjuta lüngaga sõna ette tabeli ja skeemi number (2A, 2B, 2C);
6) leia igas lauses skeemide summa. (2A = 1, 2B = 2, 2C = 3).

Õiged vastused on lause lõpus sulgudes.

1. Sügisel 2B r/änt/avad taevas 2B s/ünk/ed pilved. (2 + 2 = 4)
2. Puudelt ( ) l/ank/evad lehed ja ( ) p/õlt/udel ( ) /unt/avad traktorid. (6)
3. Septembris lõppes ( ) k/art/uli-võtmine ja ( ) /alk/as sügis- ( ) k/ünt/. (7)
4. Hiired ( ) k/art/avad külma talve. Nad ( ) s/ulk/evadl ( ) /urk/ude/ sissekäigud. (5)
5. Varsti kuuleme ( ) k/elk/u-mäelt laste ( ) k/ilk/eid. (4)

B. Harjuta lausete kirjutamist etteütlemise järgi.

19. A. Paranda vead kaashäälikuühendites.

ENNE KIRJUTAMIST:

1) loe lause nii, nagu on kirjutatud;
2) ütle lause õigesti;
3) leia ja jooni veaga sõnad;
4) märgi veaga sõnades kaashääliku-ühendid;
5) häälda joonitud sõnu tabel 4.2 skeemide järgi (lk 84 või TM lk 15);
6) vali õige skeem (2A, 2B või 2C);
7) kirjuta tabeli ja skeemi number joonitud sõna kohale.

1. Parv toone-kurki lentab põllu kohal. (*2 viga*)
2. Isa kleepis purgidele siltid peale. (*2 viga*)
3. Kas sa karrdad telkis ööbida? (*2 viga*)
4. Muinas-juttudes on arkade laste jaoks julkuse pullber. (*3 viga*)
5. Risto kinki-pakis oli alpum, mänku-auto ja kinkad. (*4 viga*)

B. Kirjuta laused õigesti vihikusse.

PÄRAST KIRJUTAMIST TOIMI NII:

1) märgi oma kirjutatud sõnades kaashäälikuühendid;
2) kontrolli kirjutatud sõnade õigekirja tabel 4.2 skeemide abil.

Selleks vaata:
- mitmekordse tähega on vaja kirjutada,
- kas kirjutasid nõrga või tugeva tähe.

3. Kaashäälikuühend koosneb sulghäälikust ja suluta kaashäälikust

TABEL 4.3 (TM lk 16)

20. A. Loe sõnad tulpade ja ridade kaupa.

3A	3B	3C
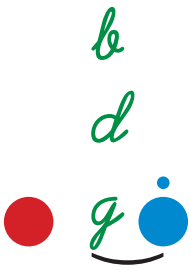	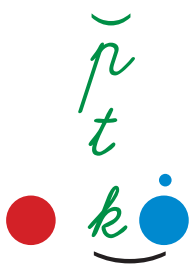	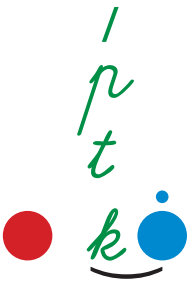
tüdruk kõblas sõbrad lagled madrus 	lüpsab kopsud tuksub maksud matsub 	tütred kõplas sõprus maksis Katrin

B. Nimeta ja märgi sõnades kaashäälikuühendid.

C. Kui pikk on 1. tulba kaashäälikuühendites sulghäälik?

Mis tähed kirjutad? .....

D. Mis häälikut hääldad ühendites pikalt?
Märgi tähe kohale ‿ .

E. Mis häälikut hääldad ühendites ülipikalt?
Märgi tähe kohale ⁄ .

- Miks kirjutame 3. tulba sõnades ülipikad sulghäälikud ühekordsete tähtedega?

21. **A. Loe sõnad ridade kaupa.**

- laagrid, peeglid, seedrid, kaablid, puudlid, tiigrid
- piiksub, õõtsub, kriipsud, kleepsud, kraaksub
- tuukrid, saatsin, vaatleb, kaatrid, leetrid, peekrid

B. Märgi sõnades veaohtlikud kohad.

C. Märgi veaohtlikes kohtades kaashäälikuühendid. Kirjuta kaashäälikuühendite tähed rohelise või sinisega üle.

- Märgi sõnades kõik kaashäälikuühendid.

D. Kui pikk on veaohtlik täishäälik 1. rea sõnades? 2. rea sõnades? 3. rea sõnades? Märgi (‿ või ˊ).

E. Mitmenda rea sõnades on kaashäälikuühendis „roheline“ häälik ülipikk? Märgi sõnades.

- Miks kirjutame 3. rea sõnades ülipikad sulghäälikud ühekordsete tähtedega?

Jäta meelde!

Kaashäälikuühendi moodustavad „roheline“ ja „sinine“ häälik.

Kaashäälikuühendis kirjutame:

1) lühikese sulghääliku **nõrga tähega**:

kobras, tedred, müügrid;

2) pika sulghääliku **ühekordse tugeva tähega**:

lapsed, takso, müütsid;

3) ülipika sulghääliku **ühekordse tugeva tähega**:

mutrid, toksis, koprad.

22. **A. Loe keskmise tulba sõnad.**

B. Märgi kaashäälikuühendid. Märgi kaashäälikuühendites ülipikkade häälikute tähed.

C. Ühenda sobivad sõnad. Loe sõnaühendid.

D. Moodusta sõnaühenditega suuliselt lauseid.

	sõbra	
terav	sõpra	
pehmed oksad	kõblas	sünnipäev
rõõmustab	kõplas	kaalikaid
ostab	vedrusid	
	vetrusid	

23. **A. Loe sõnaühendid. Märgi lüngaga sõnades kaashäälikuühendid.**

B. Häälda lüngaga sõnu võrdlevalt tabel 4.3 skeemide järgi. Vali sobiv skeem.

C. Kirjuta lüngaga sõnad skeemide abil.

1. künnab /atr/aga
2. väikesel t/ütr/ukul
3. jälgis p/õtr/a
4. puude l/atv/ad
5. puude l/atv/ades
6. m/õtl/es välja
7. /ütl/es õigesti
8. head s/õpr/ad
9. kollased s/itr/unid
10. tellis t/aks/o
11. r/ikn/eb kiiresti
12. süda t/uks/ub

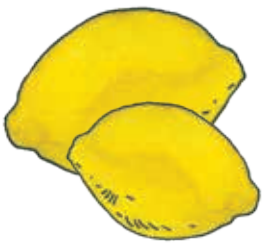

3A *adraga* .....

.....

3B .....

.....

3C .....

.....

D. Kontrolli sõnade õigekirja skeemide järgi. Põhjenda õigekirja.

E. Moodusta sõnaühenditega suuliselt lauseid.

24. A. Loe laused. Märgi kaashäälikuühendid.

Toimi nii:

1) Kasuta tabel 4.3 skeemide abi. (TM lk 19)
2) Muuda veaohtlike häälikute pikkust.
3) Vali skeem. Kirjuta skeemi number sõna kohale.

1. M/ets/ade ääres võime näha p/õtr/u ja mets-k/its/i.
2. Õpetaja kiitis Kaisat ja tema t/upl/isid s/õpr/u.
3. K/õpl/as riivas k/aps/a-taime l/atv/a.
4. Memm ajas kanad k/opl/isse s/ipl/ima.
5. Maikuu soojus on p/etl/ik, siis ei tohi veel s/upl/ema minna.

B. Kirjuta laused õigesti vihikusse.

C. Kontrolli, kas kirjutasid lüngaga sõnad õigesti.

- Kolmes sõnas on kaashäälikuühendis nõrk täht.
- Jooni need sõnad.

D. Harjuta lausete kirjutamist etteütlemise järgi.

25. A. Loe laused. Märgi kaashäälikuühendid kaarega.
B. Kirjuta kaashäälikuühendite tähed sinise või rohelise värviga üle.

1. Kalmer k/uts/us Madist ja tema v/ent/a puutöö-r/ink/i.
2. R/ink/i-töö kestab enamasti kaks t/unt/i.
3. Madis m/õtl/es teha küünla-j/alk/a.
4. Madis k/ink/ib oma töö s/õpr/ale k/atr/i-päevaks.
5. Vennale meeldib valmistada metallitöö-r/ink/is k/arp/i.
6. K/arp/i sisse paneb ta m/utr/id, p/olt/id, väikesed r/õnk/ad, v/õtm/ed ja v/art/ad.

C. Rühmita lüngaga sõnad.

1. Kaashäälikuühendis on „sinine“ + „roheline“ täht. TABEL 4.2.

2A	2B	2C
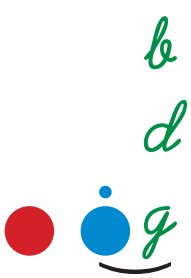	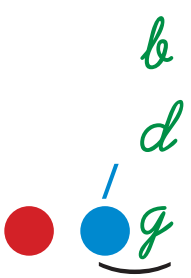	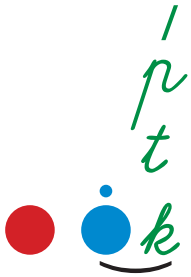
5 sõna	*6 sõna*	*1 sõna*

- Märgi ülipikkade häälikute tähed.

2. Kaashäälikuühendis on „roheline“ + „sinine“ täht. TABEL 4.3.

3A	3C
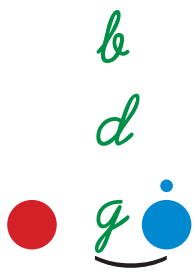	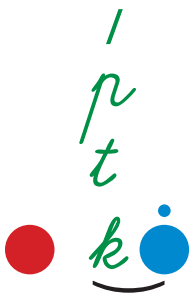
2 sõna	*4 sõna*

- Märgi ülipikkade häälikute tähed.

D. Kirjuta harjutus õigesti vihikusse.

E. Kontrolli, kas kirjutasid õigesti.

- Kaashäälikuühendis on ülipikk suluta kaashäälik.
  Jooni need sõnad. Mitmekordse tähega sa kirjutasid? Miks?
- Kaashäälikuühendis on ülipikk sulghäälik.
  Ringita need sõnad. Mitmekordse tähega sa kirjutasid? Seleta.

S kaashäälikuühendis

Pane tähele!

S-i kõrval on kaashäälikuühendis tavaliselt pikk sulghäälik.

kostab, traksid

26. Vaata skeeme. A. Loe sõnad tulpade ja ridade kaupa.

ostab	ostis	püksid	pükse
istub	istus	mütsid	mütse
kestab	kestis	lapsed	lapsi
vastus	vastas	kapsas	kapsad

B. Märgi kaashäälikuühendid kaarega.

C. Loe pika sulghäälikuga sõnad. Loe ülipika sulghäälikuga sõnad.

D. Loe ülipika *s*-ga sõnad.

Jäta meelde!

S nõuab enda kõrvale **tavaliselt tugevat** „rohelist“ tähte.

astub, kastab, istub
lapsed, traksid, ketsid

27. A. Moodusta sobivaid sõnaühendeid.

Sõnad: *kast, müts, oks, näts, vest*

1. **uuris** (*mida?*) – *uuris kasti, uuris* .....

.....

2. **andis sõbrale** (*mille?*) – *andis sõbrale kasti,* .....

.....

.....

B. Kus on *s* kõrval pikk sulghäälik? Jooni need sõnad.

28. A. Vaata pilte. Nimeta sõnad.

B. Nimeta kaashäälikuühendid nendes sõnades.
Kirjuta sõna õigesse ritta.

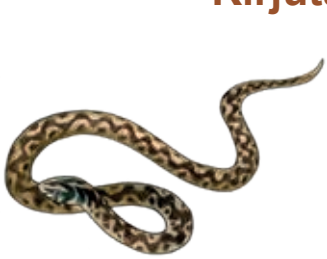

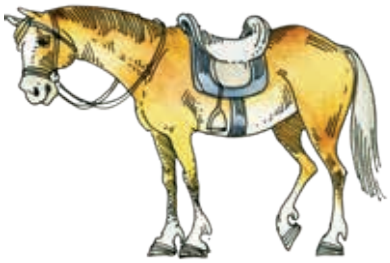

1. Sõnas on ***st***: *rästik,* .....
2. Sõnas on ***ks***: .....
3. Sõnas on ***ts***: .....
4. Sõnas on ***ps***: .....

29. **A. Loe sõnaühendid. Märgi kaashäälikuühendid.**
B. Leia ja jooni veaga sõnad.

1. toredad labsed
2. ottsisin lappsi
3. musda müdsiga
4. võttsin kasdist
5. kuttsus külla
6. hästi rassge

C. Kirjuta sõnaühendid õigesti vihikusse.

D. Kontrolli.

- Kas kirjutasid kaashäälikuühendites sulghääliku kõrvale ühekordse *s*-tähe?
- Kas kirjutasid *s*-tähe kõrvale tugeva tähe?

H kaashäälikuühendis

30. **A. Vaata skeemi. Loe sõnad.**
B. Märgi ülipikkade häälikute tähed.

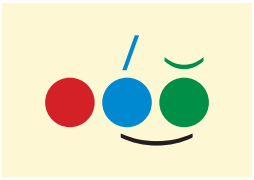

lahke, õhtul, ehted, uhked,
sihtis, kohtub, puhkab

C. Vasta küsimustele.

1. Kui pikalt hääldame ***h***-häälikut loetud sõnades?
2. Kui pikalt hääldame sulghäälikut ***h*** kõrval?

Jäta meelde!

H kõrvale kirjutame **alati** tugeva tähe (*k, p, t*).
suhkur

31. Moodusta eelmise harjutuse sõnadega sõnaühendeid.

1. hõbedast .....
2. ..... tugitoolis
3. ..... loomuga
4. ..... täpselt
5. .....tüdrukud
6. õpib .....
7. ..... sõbraga

32. A. Loe sõnaühendid. Märgi kaashäälikuühendid.
B. Jooni veaga sõnad.

1. lahhke naaber
2. tuleb õhdul
3. kohhdasin õpetajat
4. puhgeb õitsele
5. lahkus viimasena
6. nägi värava-vahhti

C. Kirjuta veaga sõnaühendid õigesti.

.....

.....

.....

- Kontrolli. Kas kirjutasid kaashäälikuühendites sulghääliku kõrvale ühekordse *h*-tähe?
- Kas kirjutasid *h*-tähe kõrvale tugeva tähe?
- Ühes sõnaühendis ei ole viga. Kirjuta see. .....

33. A. Loe laused. Märgi kaashäälikuühendid.

1. Ema /ost/is l/aps/ele sinise v/est/i ja m/ust/a suve-m/üts/i.
2. V/õts/in korvi ja l/äks/in m/ets/a m/ust/ikaid /ots/ima.
3. Eile /õht/ul k/ast/is taat põllul k/aps/aid.
4. Kas sa oled k/ats/unud l/est/adega ujuda?

B. Kirjuta sõnad, mille veaohtlikus kohas on

- *s* või *h* ülipikk (*4 sõna*) .....

.....

- sulghäälik (k, p, t) ülipikk (*5 sõna*) .....

.....

.....

34. A. Loe laused. Kirjuta õigesti vihikusse.

Enne kirjutamist:

1) märgi lüngaga sõnades kaashäälikuühendid;
2) märgi ühendites
   - ülipikk *s* või *h* (*4 sõna*),
   - ülipikk sulghäälik (*6 sõna*).

1. Poiss jooksis h/irm/unult m/ets/ast koju.
2. Ta /ütl/es, et m/ets/as oli sada h/unt/i.
3. Teised ei /usk/unud poisi juttu.
4. Nüüd /ütl/es poiss, et ta k/oht/as viit-kümmet h/unt/i.
5. Poisil k/äst/i h/unt/ide /arv/u vähendada.
6. Tõde oli see, et /ast/udes /oks/ad maas pr/aks/usid.

B. Kahes sõnas on suluta kaashäälikute („siniste“ häälikute) ühend. Kirjuta need sõnad.

.....

- Märgi neis sõnades ülipikkade häälikute tähed.

C. Kontrolli. Kas kirjutasid kaashäälikuühendites tähed õigesti? Seleta.

D. Harjuta lausete kirjutamist etteütlemise järgi.

4. Kaashäälikuühend koosneb kahest sulghäälikust

TABEL 4.4 (TM lk 16)

35. Vaata skeeme. Loe sõnad tulpade ja ridade kaupa.

4A	4B
	
kotkas matkal kitkub katkend	kotkad matkas kitkus katkes

- Nimeta ja märgi sõnades kaashäälikuühendid.
- Kui pikad on 1. tulba kaashäälikuühendites „rohelised“ häälikud?

  Mis tähed kirjutad? .....

- Mis häälikut hääldad teise tulba ühendites ülipikalt?
  Märgi sõnades.
- Kui pikalt hääldame 2. tulba kaashäälikuühendites teist „rohelist“ häälikut (sulghäälikut)?
  Mitmekordse tähega kirjutad?

Kaashäälikuühendites on kõrvuti sulghäälikud.
Me kirjutame tavaliselt mõlemad sulghäälikud **ühekordsete tugevate** tähtedega. *kapten, traktor*

36. A. Häälda lüngaga sõnades veaohtlikke häälikuid võrdlevalt tabel 4.4 skeemide järgi.
Kirjuta sõnad sobivate skeemide alla.

1. kaunid h/etk/ed
2. k/itk/uvad sulgi
3. kutsusid m/atk/ama
4. k/atk/ised kingad
5. künnavad tr/akt/origa
6. laeva k/apt/en
7. s/õtk/uvad taignat
8. pikad r/etk/ed
9. okkalised k/akt/used
10. lühike k/atk/end

4A	4B
hetked	

B. Kontrolli. Mõlemas tulbas on sõnu võrdselt.

C. Märgi kirjutatud sõnades kaashäälikuühendid.

- Kontrolli. Kas kirjutasid kaashäälikuühendites mõlemad sulghäälikud tugevate tähtedega?

D. Moodusta sõnaühenditega suuliselt lauseid.

Kokkuvõte kaashäälikuühendite õigekirjast

1. Kaashäälikuühend koosneb suluta kaashäälikutest. TABEL 4.1.

A. Joonista skeemid.

1A	1B

B. Lõpeta laused.

1A – Ma hääldan mõlemat häälikut ..... . (karvane)

1B – Ma hääldan esimest häälikut ....., teist lühidalt. (kahvel)

Ma kirjutan suluta kaashäälikud tavaliselt .....**kordsete tähtedega**.

2. Kaashäälikuühend koosneb suluta kaashäälikust ja sulghäälikust. TABEL 4.2.

A. Joonista skeemid.

2A	2B	2C

B. Lõpeta lausi.

2A – Ma hääldan mõlemat häälikut ..... . (kurgid)

Ma kirjutan suluta kaashääliku .....-**kordse tähega**,

sulghääliku **nõrga tähega**.

2B – Ma hääldan suluta kaashäälikut .....,

sulghäälikut ..... . (varbad)

Ma kirjutan suluta kaashääliku .....-**kordse tähega**,

sulghääliku .....**tähega**.

2C – Ma hääldan suluta kaashäälikut lühidalt,

sulghäälikut ..... . (korter)

Ma kirjutan suluta kaashääliku .....-**kordse tähega**,

sulghääliku .....-**kordse tugeva tähega**.

3. Kaashäälikuühend koosneb sulghäälikust ja suluta kaashäälikust.
TABEL 4.3.

A. Joonista skeemid.

3A	3B	3C

B. Lõpeta laused.

3A – Ma hääldan mõlemat häälikut ..... . (tüdruk)

Ma kirjutan sulghääliku .....**tähega**,

suluta kaashääliku .....-**kordse tähega**.

3B – Ma hääldan sulghäälikut .....,

suluta kaashäälikut ..... . (lapsed)

Ma kirjutan sulghääliku **ühekordse** .....**tähega**,

suluta kaashääliku .....-**kordse tähega**.

3C – Ma hääldan sulghäälikut .....,

suluta kaashäälikut ..... . (lapsi)

Ma kirjutan sulghääliku **ühekordse** .....**tähega**,

suluta kaashääliku ..... -**kordse tähega**.

4. Kaashäälikuühend koosneb kahest sulghäälikust. TABEL 4.4.

A. Joonista skeemid.

4A	4B

4A – Ma hääldan mõlemat sulghäälikut ..... . (kotkas)

Ma kirjutan mõlemad sulghäälikud

ühekordsete ..... **tähtedega**.

4B – Ma hääldan esimest sulghäälikut .....,

teist sulghäälikut ..... . (kapten)

Ma kirjutan mõlemad sulghäälikud

.....-**kordsete tugevate tähtedega.**

KUIDAS TOIMID, ET ÕIGESTI KIRJUTADA? (TM J 6)

Jäta meelde ülesande täitmise „sammukesed“!

	„Sammukesed“	Korraldused lühidalt
1.	Ütle **sõna**. Hääli ja määra **häälikute järg**.	▭ — — — —
2.	Määra **häälikute rühmad**. Leia või nimeta sõnades **veaohtlik koht**. Leia või nimeta sõnade veaohtlikus kohas **häälikuühend.**	● ● ● — / ? / — — / — — — / — — / — — — / —
3.	Vali veaohtliku koha järgi **õige tabel**.	**TABEL 1**, **2**, **3** või **4**

4.	**Muuda** sõna veaohtlikke häälikuid tabeli järgi. Ütle sobiv sõna. **Vali sobiv skeem**. Leia veaohtlike **häälikute pikkused**.	MUUDA! SKEEM? HÄÄLIKUPIKKUS?
5.	Kirjuta (või jäta meelde) tabeli ja **skeemi number**. Vali tähed ja **kirjuta** sõna.	**KIRJUTA** → skeemi number. → sõna.
6.	**Kontrolli** sõna kirjapildi vastavust skeemile. Vajadusel hääli ja kasuta võrdlevat hääldamist.	**KONTROLLI** sõna õigekirja skeemi abil.

Näiteks:

1.	☐ — — — — — —
2.	— — — — — — — /ä,s/ — — — —
3.	Tabel 1
4.	päsuke, pääsuke, pääsuke, pässuke, pässuke 2. skeem 1.2. – (tabel 1, skeem 2) [*ä* on pikk, *s* on lühike]
5.	Pika *ä*-hääliku kirjutan **kahekordse** tähega, lühikese *s*-hääliku kirjutan **ühekordse** tähega. (pääsuke)
6.	Kontrollin: *ä*-häälik on pikk, kirjutan **kahekordse** tähega, *s*-häälik on lühike, kirjutan **ühekordse** tähega.

Näiteks:

1.	☐ — — — — — — —
2.	— — — — — — — — — /i, n, k/— — — — /i, n, k/— —
3.	Tabel 4.2
4.	kringel, kringel, krinkel 2. skeem 2B – (tabel 4, skeem 2B) [*i* on lühike, *n* on ülipikk, *k* on lühike]
5.	Lühikese *i*-hääliku kirjutan ühekordse tähega, ülipika *n*-hääliku kirjutan **ühekordse** tähega, lühikese *k*-hääliku kirjutan **nõrga** tähega. *(kringel)*
6.	Kontrollin: *i*-häälik on lühike, kirjutan **ühekordse** tähega, *n*-häälik on ülipikk, kirjutan **ühekordse** tähega. *k*-häälik on lühike, kirjutan **ühekordse nõrga** tähega.

1. A. Vaata pilte. B. Täida tabel. Toimi „sammude“ kaupa.

1.	☐ — — — — — —	☐	☐
2.	— — — — — — –[ ]–	–[ü, t, r]–	–[ ]–
3.	Tabel 4.2		

4.	2A 2B 2C Tabel 4.2C		
5.	*a*-häälik on ..... *r*-häälik on ..... *t*-häälik on		
6.		3.....	

2. A. Loe sõnad. Märgi kaashäälikuühendid.
Värvi vastavad tähed.
B. Mitmenda tabeli ja skeemi järgi on sõnad kirjutatud?
Toimi lk 104–105 juhendi järgi (TM j 6)

julged – 2B madruse – 3A kotka – 4
tublid – ..... tolmavad – ..... konto – .....
lambid – ..... lambad – ..... kopsud – .....

3. A. Loe sõnad. Leia kaashäälikuühendid, värvi tähed.
B. Kirjuta skeemi number ja sõna. Toimi TM j 6 järgi.

k/art/ul – 2C - kartul v/alk/us – .....
p/ank/ur – ..... k/opt/er – .....
t/õrv/ane – ..... k/aps/as – .....
r/onk/id – ..... s/õpr/ad – .....
m/atr/us – 3A - k/atl/ad – .....
/ahv/idel – ..... k/atk/end – .....

4. A. Joonista tabel 4.2 ja 4.3 skeemid.

B. Loe sõnad. Märgi kaashäälikuühendid.

C. Vali sobiv skeem. Rühmita sõnad. Kirjuta skeemide alla.

1. k/etr/aja
2. l/uks/us
3. t/ulp/id
4. s/itr/unid
5. t/emp/el
6. v/art/ad
7. t/etr/ed
8. t/ort/id
9. s/upl/eja
10. m/atr/us
11. m/ant/el
12. l/õks/ud
13. t/uks/ub
14. k/ark/ud
15. /urk/udes
16. m/urt/us
17. v/ank/er
18. k/üps/is

Tabel 4.2

2A	2B	2C

Tabel 4.3

3A	3B	3C

D. Loe kirjutatud sõnu tulpade kaupa.

E. Kontrolli. Kas kirjutasid sõnad skeemide järgi?

5. **A. Loe laused. Lüngaga sõna ette kirjuta tabeli ja skeemi number.**

B. Kirjuta laused.

1. 2C P/art/ide teekond k/ulk/eb roostikku.

Partide,

2. Seal k/asv/ab ja s/irk/ub pilliroog.

3. Pilliroos võib m/ärk/ata m/itm/eid vee-l/int/e.

4. Mis on k/õrk/el pilliroo l/atv/as?

5. Pilliroo v/arsi/ võrreldakse j/ätk/atud k/atk/ise l/õnk/aga.

6. Tänu s/õlm/edele ei m/urt/u varred ka tugeva t/orm/iga.

C. Lüngaga sõnad kirjuta lause alla joonele.
D. Kirjuta laused õigesti vihikusse. Toimi TM j 8 järgi.
E. Kontrolli. Kas kirjutasid lüngaga sõnad skeemide järgi?

6. A. Loe laused. Märgi lüngaga sõnades kaashäälikuühendid.
B. Kirjuta lüngaga sõnade tabelite ja skeemide numbrid lause ette.

1. 3β, 3β Taat elas /üks/i m/ets/as.
2. ..... Ta oli noore mesikäpa üles k/asv/atanud.
3. ....., ... Karu oli t/alts/as nagu koera-k/uts/ikas.
4. ....., ... Ta k/ant/is puid tuppa ja v/alv/as maja.
5. ..... Taat heitis murule p/uhk/ama.
6. ....., ... Karu /ist/us taadi k/õrv/al ja peletas kärbseid.
7. ....., ... Üks j/ult/unud k/ärp/es segas pidevalt taadi und.
8. ....., ..., ..., ... Karu kr/ahm/as kivi, s/iht/is h/äst/i ja k/ärp/es oli valmis.
9. ..... Mis j/uht/us taadiga?

C. Kirjuta harjutus õigesti vihikusse.

7. A. Loe laused.
B. Märgi lüngaga sõnades kaashäälikuühendid kaarega.
C. Vali sobiv tabel (TM lk 15–16). Muuda lüngaga sõnades veaohtlike häälikute pikkust. Vali sobiv skeem.
D. Kirjuta tabelite ja skeemide numbrid sõnade kohale.

1. H/oms/eks ennustas /ilm/a-teade k/ülm/a /ilm/a.
2. T/ütr/ukud ei saa v/älj/as r/ahv/aste-palli m/änk/ida.

3. Palli-m/änk/u kohaks sai sp/ort/i-saal.
4. /Alk/ul valitakse k/apt/enid ja minnakse pl/ats/ile.
5. Paulal on p/õlv/ed k/atk/i, ta peab p/ink/il /ist/uma.
6. M/änk/u–l/ust/i j/ätk/ub l/ast/el /õht/uni.

E. Kirjuta harjutus vihikusse.

F. Kontrolli. Kas kirjutasid sõnad skeemide järgi?

Kaashäälikuühendis võib olla ka rohkem kui kaks häälikut.

8. A. Loe sõnad. Märgi kaashäälikuühendite tähed kaarega.

1. kompsud, vorstid, kontsad, vuntsid
2. järgmine, ämbrid, numbrid, pulbrid
3. kompvek, mantlid, vankrid, kortsus
4. sahtlid, kohvrid, kahvlid, vahvlid

- Mitu häälikut on igas kaashäälikuühendis?

B. Märgi kaashäälikuühendites ülipikkade häälikute tähed. (/)

Jäta meelde!

Kaashäälikuühendis võib olla rohkem kui kaks häälikut.

tormlevad *kompsud*
varblane *taldrik*

9. A. Loe laused. Märgi kaashäälikuühendid.
B. Jooni veaga sõnad.

1. Rebane oli külas mitu linndu maha murtnud.
2. Huntt murtis lamba ja Medsa-Ott lõhkus mesipuu ära.
3. Üle terrve medsa kostis kurrkede noka-plagin.
4. Metts-loomad ei tahtnud, et kurk kogu aeg nokka plagistas. (*10 viga*)

C. Leia õigesti kirjutatud kaashäälikuühenditega sõnad. Kirjuta joonele.

.....

10. A. Toimi eelmise harjutuse eeskujul.

1. Kass mõttles, kuidas saaks hästi kerkesti hiiri püüda.
2. Ta hiilis sahhvrisse kasdi ottsa ja teeskles surnut.
3. Öösel hakkasid hiired ümmber kasdi tanttsima.
4. Äkki karkas kass hiirte hulkka ja napsas kõige priskema kinni. (*10 viga*)

B. Märgi kriipsuga kõik ülipikkade häälikute tähed.
C. Ringita sõnad, milles on kaashäälikuühendid õigesti kirjutatud.
D. Kirjuta laused õigesti vihikusse.

SÕNADE JA LAUSETE KIRJUTAMINE TABELITE 1–4 ABIL

Vaja on kirjutada sõnu ja lauseid õigesti.
Selleks on sul abiks tabelite 1–4 kirjutamise skeemid.

1. Lõpeta skeemid. Täida lüngad.

1. Veaohtliku koha moodustavad **täishäälik ja suluta kaashäälik**.

Tabel 1

1	2	3
	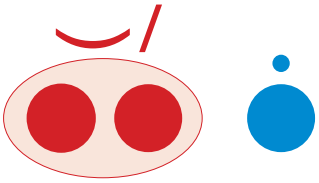	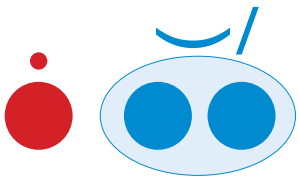
vili	*u…li* *u…li*	*v…e* *u…e*

2. Veaohtliku koha moodustavad **täishäälik ja sulghäälik**.

Tabel 2

1	2	3	4	5
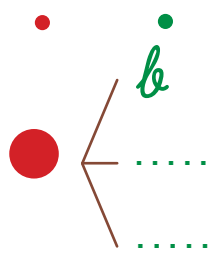	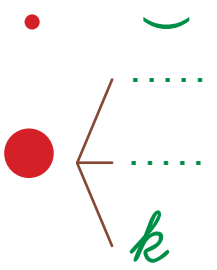	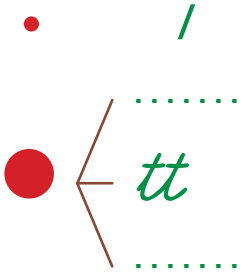	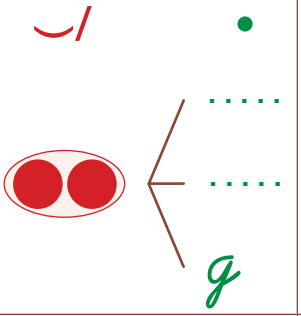	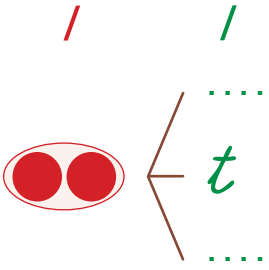
s…as	*s…as*	*s…as*	*s…as* *s…as*	*s…as*

3. A. Veaohtliku koha moodustavad **kaksiktäishäälik ja suluta kaashäälik.**

Tabel 3

3.1

3A	3B
	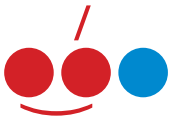
laine	l.....e

B. Veaohtliku koha moodustavad **kaksiktäishäälik ja sulghäälik**.

3.2

3C	3D	3E	3F
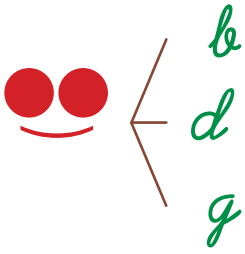	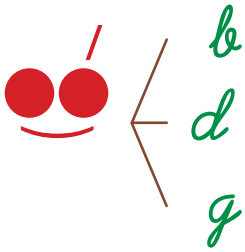	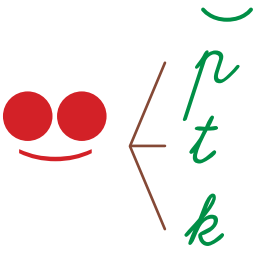	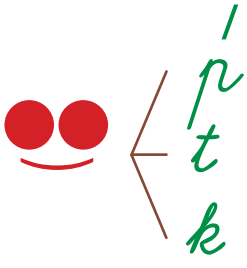
vai.....a	(u.....a)	(vai....a)	u.....a

4. A. Veaohtliku koha moodustavad **täishäälik ja kaashäälikuühend**.

Tabel 4 (vaata lk 101–104)

B. Selgita skeemide järgi tähtede valikut:

- kas ühe- või kahekordne täht,
- kas nõrk või tugev täht.

2. Kirjuta pildi alla tabeli ja skeemi number ning sõna. Toimi TM j 6 järgi.

2.5 - saapad ....

....

3. Eralda sõnades veaohtlikud kohad.

- Toimi TM j 6 „sammude“ järgi.
- Kontrolli, kas tabeli ja skeemi number vastab sõnale.
- Kui on õige, kirjuta joonele **+**.
- Vea korral kirjuta joonele õige skeemi number.

t/elg/id – 4.2A .....+.....

kõplasid – 4.3B .....

kõblas – 4.3A .....

koputab – 2.2 .....

võitis – 3.5 .....

laenasid – 3.1 .....

laisad – 3.1 .....

paadid – 2.4 .....

kaarik – 1.2 .....

4. A. Loe sõnad. Eralda veaohtlik koht.
B. Kirjuta tabeli ja skeemi number.

k/õrv/its	– 4.1A	loopisid	–	naeratab	– .....
koputab	–	kadusid	–	lõoke	– .....
pääsesid	–	ümmargune	–	kassidel	– .....

C. Võrdle numbreid naabriga. Erinevuste korral läbi „sammukesed“ veel kord.

5. Loe laused. Kirjuta vihikusse.
Enne kirjutamist ühenda sõna sobiva skeemiga.

1.3 1.2 4.4

1. Väsinud m/atk/aja tuli /al/ikale j/om/a.

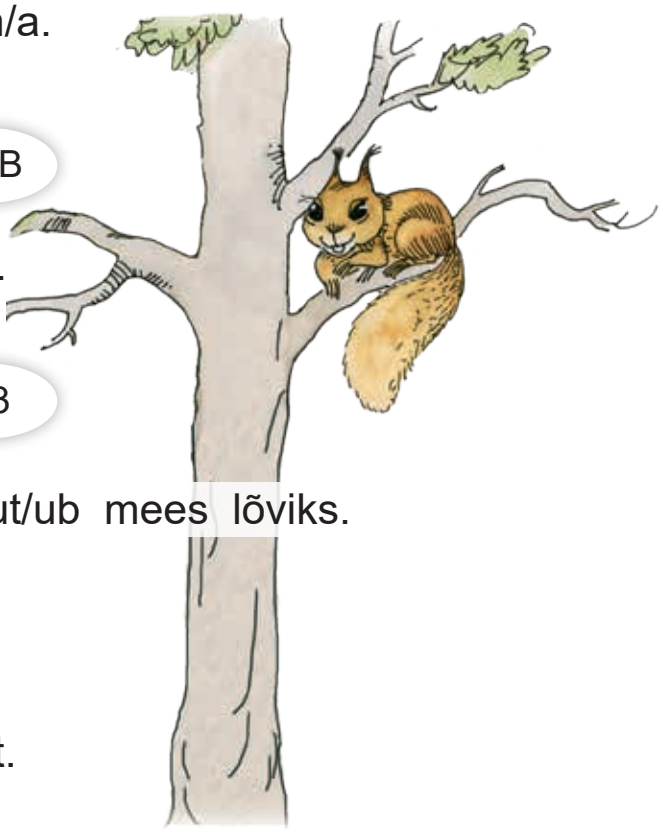

1.3 1.3 4.3A 4.2B

2. Orav j/älk/is k/õik/e m/än/i l/atv/ast.

4.3B 2.5 1.2 1.3

3. Orav /ütl/es, et j/om/ise k/or/al m/ut/ub mees lõviks.

1.2 4.4 4.3B

4. Mees m/õtl/es, aga j/ätk/as j/om/ist.

2.1 2.1 3.2A

5. K/uit/as l/uk/u /et/asi arenes?

6. A. Loe laused.

B. Märgi lüngaga sõnades häälikuühendid kaarega.

C. Kirjuta lüngaga sõna kohale skeemi number.

1. L/iv/ane r/at/a viib s/ük/avale metsa-r/üp/e.
2. Seal k/asv/avad m/itm/e-k/ümn/e meetri k/õrk/used m/än/id.
3. M/än/ikus t/un/eme m/än/i-l/õhn/a.
4. K/õnt/ides t/un/ed, et m/it/agi krõpsub j/alk/ade all.
5. Need on m/än/i-k/äp/id ja s/ampl/ikud.

D. Kirjuta laused vihikusse.

E. Märgi kirjutatud sõnades kõik

- pikkade suluta kaashäälikute tähed – 6 sõna.

7. A. Loe laused. Kirjuta õigesti vihikusse.

1. Mets on paljude l/om/ade elupaik.
2. S/ük/isel ei k/ul/e m/ets/as l/in/u-l/aul/u.
3. S/ur/emaid l/om/i on p/ut/e vahel h/arv/a näha.
4. L/om/ad t/un/evad v/õr/ast l/õhn/a.
5. Nad m/ärk/avad inimese l/ik/umist j/up/a k/auk/elt.

B. Mis lünkadega sõnad kirjutasid

- **tabel 2, skeem 4 järgi?** ..... (*1 sõna*)
- **tabel 1, skeem 2 järgi?** .....

..... (*6 sõna*)

C. Leia ja märgi kõikidest sõnadest pika ja ülipika hääliku tähed.

- **tabel 2, skeem 5 järgi?** ..... (*1 sõna*)
- **tabel 3, skeem 2B järgi?** ..... (*1 sõna*)

D. Harjuta lausete kirjutamist etteütlemise järgi.

8. A. Loe laused. Kirjuta õigesti vihikusse.

1. Kaks k/ank/e-kaelset s/ik/u juhtusid k/its/al p/urt/el vastamisi.
2. Üks s/ov/is ühele, teine t/eis/ele p/ol/e m/in/a.
3. V/alk/e sikk h/üt/is: „Tee v/ap/aks!“
4. Must sikk /ütl/es, et tema oli esimesena p/urt/el.
5. V/alk/e sikk t/eat/as, et tema on mustast s/ik/ust vanem.
6. Must sikk t/õus/is nüüd t/ak/umistele j/alk/adele püsti.
7. K/uit/as see l/uk/u l/õp/es?

B. Märgi vihikus lüngaga sõnades täis- ja kaashäälikuühendid kaarega.

C. Märgi ühendites ülipikkade häälikute tähed. Kontrolli õigekirja.

D. Jooni.

- **tabel 3, skeem 2D sõnad –** (..... *sõna*)
- **tabel 2, skeem 1 sõnad –** (..... *sõna*)

E. Märgi kõikides sõnades ülipikkade häälikute tähed. Kontrolli õigekirja.

9. A. Loe laused. Leia vead. Kirjuta veaga sõnade arv lause lõppu. (TM j 9)

1. Ügski tarkk pole taeevast tulnud. (…3. *viga*)
2. Laisa töö-päeev on home. (….. *viga*)
3. Nälk on kõike parem kook. (….. *viga*)
4. Kus vika näed laida, seal tule ja aida. (….. *viga*)

B. Kirjuta laused õigesti vihikusse.

C. Harjuta lausete kirjutamist etteütlemise järgi.

10. A. Loe küsimus. Selgita.

Mis vea võid teha, kui eksid

1) häälikute ja nende järje määramisel?

2) häälikurühma määramisel? (kaeev, sõrrm, õppik, lukemik)

3) häälikupikkuse määramisel?

4) tähtede valimisel või tähtede kirjutamisel?

B. Kirjuta veaga sõna järele osast A võimaliku põhjuse number või numbrid.

korrv – ..2.., türuk – ….., leppik – ….., oodab – …..,

karvne – ….., piirukas – ….., tiker-….., kauplus – …..,

kodkas – ….., seiisis – …..

